

MÉGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... .. kor. 20.—

Félévre ... .. > 10.—

Negyedévre ... .. > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

—⊙— Budapest, augusztus hó 9. ⊙—

Krónika.

Az echterdingeni robbanás.

— aug. 7.

Londont és Párist tehát mégse bombázzák a levegőből. A két város nyugodtan alhatik most már: az echterdingeni katasztrófa jó néhány évvel kitolta a borzalmas kivilágítás bemutató napját. Nem szégyeljük bevallani, hogy ez volt az első érzésünk, melyet a Zepelin léghajójának pusztulása kiváltott belőlünk. S miért is szégyenkeznénk? A német faj ugyanilyen nézőpontból fogta fel a katasztrófát. Mikor Berlin megkapta az első táviratot Echterdingenből, nem azon esett kétségbe, hogy a kigyulladt ballon a kulturának és a modern technikának a mérhetetlen vesztesége. A faji érdek szólalt meg benne is legelsőbben. Páris és London pedig fellélekzett, mert az angol és francia nemzet se az emberiség veszteségét, de mindegyik a maga nemzeti hasznát látta a katasztrófában.

Ez így van s ezt a tényt nem mossa ki a kultúr-történelemből semmiféle álszenteskedés. A kormányozható léghajó kezdettől fogva a nagy pusztulás borzalmait juttatta mindannyiunk eszébe. Ugy tettünk, mintha vágyakoznánk utána. Pedig voltaképpen féltünk tőle. Irtóztunk attól, hogy az emberi szellem diadalmaskodik s szolgálatába kényszeríti a levegőt. S a mi nemzeti vagy faji féltékenység dolgozott a különböző nációkban, azt nem az a nemes gondolat idézte fel, hogy senkisé ismét szellemi inferioritásba maradni a szomszéd faj mögött. A nagy versengés rugója az a félelem volt, hogy ellenfelünk egy hatalmas ugrással elénkbe kerül s a politikai és gazdasági harcban végzetes pozíciókat hódít el mielőltünk. A nagy, általános emberi szempontok egészen eltörpültek a politikai kérdések mellett. Ki gondolt arra, hogy a kormányozható léghajó szinte megszünteti a távolságokat a legmesszebbes világrészek között? A hadviselés kérdése tolokodott mindig előtérbe, valahányszor a léghajó kormányzásának problémája egy félig sikerült felszállással aktualitást kapott. Az öldöklés egy újabb hatásos eszközt láttuk benne s mialatt a felszállás kísérletei folytak, azon töprengtünk, hogy a francia a németet, vagy a német a francziát fogja-e a legalatosabb uton halomra gyilkolni. S hát nem természetes, hogy most megkönnyebbülten sóhajts fel az angol, meg a francia? Ne szégyenkezzenek! A német faj ugyan így érzett, mikor a »Patrie« lett a pusztulás áldozata.

Mi, akik a tenyérnyi magyar földön állunk, tehát lőtávolban vagyunk az európai nagy politika érdekszféráitól, talán legobjektivebben tudjuk megítélni mindazt, ami mostanában mellettünk és körülöttünk történik. Mert van abban némi igazság; hogy az embert minden itélkezésben az osztály- vagy faji érdek befolyásolja. Nem tudok helyesnek találni valamit, ami káromra van. Nem tudom a morállal összeegyeztetni, ami sérti érdekeimet. Hiába diktálnak rám valamit a szent erkölcs nevében, én fellázadok ellene s azt mondom, hogy olyan morált akarok, amely a magam osztályának vagy a magam nemzetének anyagi és szellemi fejlődését viszi előbbre. S ezért tudjuk mi a legtöbb igazsággal megítélni az echterdingeni katasztrófát. A mi érdekszféráinkat a kormányzás problémájának sikeres megoldása csak ott érintette, ahol a probléma mint az emberi kultúra kérdése jelentkezett. Nekünk csak kulturkérdés volt. De láttuk, hogy Nyugaton egészen másképpen fogják fel. A német és a francia úgy kezelte a kormányozható léghajót, mint valami droguista a saját találmányu hajkenőcsének a titkát. Ő magának akarta lefoglalni, a maga számára akarta értékesíteni. Áldást várt tőle még azon az áron is, hogy a találmány minden más nemzetnek átkává fajuljon. Nekünk, akik a találmányokban csodálattal néztük a román és germán szellem nagyszerű megnyilatkozását, keserves kiábrándulást jelentett, amint a léghajók mindjobban megközelítették az utirányuk céljait. Mert, amilyen mértékben a németek és francziák közeledtek faji és nemzeti céljaikhoz, tőlünk ugyanolyan mértékben eltávolodott a hit és bizodalom, hogy itt a nagy, békés kulturmunka új korszakához jutottunk. A fegyveres békét láttuk felborulni. Amit idáig egyensúlyban tartott a bizonytalanságból táplálkozó félelem, hogy az ellenséges felek nem ismerték az egymás hadi felkészültségét s így a győzelem és vereség egyforma kilátásával indultak volna háboruba, ezt a bizonytalanságot most egyszerre eloszlatta volna az az erőttöbblet, melyhez akár a német, akár a francia nemzetet juttatja a kormányozható léghajó használata. Mert hiába dikcióznak az európai államfők a nagy békeszeretetről. Ez a szeretet csak hangzatos címe a félelemnek, melyet mindenki érez, de senki sem akar bevallani. Nem a szereteten, de a félelmen épült az európai béke. S mihelyt a félelem helyére odaül a léghajótól támogatott bátorság, a békeszeretet elsőmolyog és szabad kitörést enged az érdekellentétek harcának.

A vibráló erőkbe vitt újabb mozdulatlanságot az a robbanás, mely elpusztította a germán zsenialitás szülöttjét. Ez a pusztulás nem csökkenti bámulatunkat, melylyel Zeppelinnek adózunk. Mi a katasztrófában valamely természetfölötti erőnek a megjelenését látjuk, mely beavatkozott az emberi szellem munkájába, hogy e munka csak azt a missziót töltse be, amelyet feltalálója szánt neki. Zeppelin látta a saját diadalát. A katasztrófa, mely érte, hozzá tartozik ahhoz, hogy diadala teljes legyen. Mert ha az emberiség szellemi fejlettsége csak azon a fokon van, hogy az angol versenylovat igás szekér elé akarja fogni, akkor nyilván még nem érkezett el az angol versenylovak ideje. És ha a kormányozható léghajót a hadviselés szekere elé kényszerítik, a katasztrófában még vigaszt is tudunk találni. A história tud olyan eseteket, hogy egyik-másik vitéz harcos szurta feleségét, szügyön döfte paripáját, hogy ne kerüljön becstelen kezekbe. Talán ezt a munkát végezte el helyettünk valamely láthatatlan erő, a kulturának valamely titkos barátja. Ne átkozzuk a tette miatt. A kormányzás problémája megoldatott, s ennyi dicsőséggel beérheti egyelőre Zeppelin is, meg a kultura is.

Lynkeusz.

Elindult . . .

Elindult lassu léptekkel felém,
Mikor e földre jöttem én.

S azóta jön, jön, perczig meg nem áll,
Mindgyorsabban jön felém a halál.

Ki tudja, mikor és ki tudja, hol:
Találkozunk majd — s átkarol.
Megvan a hely, kimérve az idő,
Hol akkor holtá fog ölelni ő.

. . . Ti, kik szerettek, kiket szeretek, —
Még élni vágyom, élni veletek!
De ha már sorsunk az, hogy halni kell,
Az én halálom előbb jöjjön el.

Az élet engem mindig csak gyötört . . .
Tinektek mégis oszt gyönyört.
Egy üdvöm: hogy ti el ne hagyjatok
S el nem hagytok, ha én előbb halok.

Az a halott, ki akkor, ott leszek,
Már az beszél im veletek . . .
Most, itt, nem láttok annak s akkor, ott —
Hátha előknél előbb a halott?!

Láttatok-e már könnyet holt szemem?
Az nem hiába könnytelen.
Halál miatt csak élők szemé sir . . .
Élőktől holtat el nem zár a sir.

Idő, tér többé nem tart majd rabul . . .
Én látlak láthatatlanul.
S ki élve mindig váltam tőletek,
Holtomban mindig veletek leszek.

Telekes Béla.

Ne engedjük a madarat.

Irta: TÖMÖRKÉNY ISTVÁN.

Előzetesen természetesen bocsánat a mészárosipari segéd uraktól, de nekik is jobban illett, mikor még úgy hívták őket, hogy székálló-legény és olyan alkalmasak voltak a magyar csizmában, a melylyes fehér kötőben, oldalukon a lánczón csüngő és sárgaréznyelű fenővassal, hogy szinte gyönyörűséggel mentek a mészárszékebe husért azok, akiknek ez is a foglalkozásuk volt. Ma bizony bár a legények itt is, másutt is segédek és üzletvezetők, — kivétel azonban a hajózat, mert a hajózatnál hajóslegények vannak.

Azt lehetne most már hinni, hogy a hajózati legények mind csakugyan legények. Pedig dehogyan. A nóta ugyan beszél hajóslegényről, haláslegényről, akik különféle ifju és bohó szerelmi történeteket művelnek; hiszen igaz, vannak ilyenek is, de nem mind ilyenformák. Nem lehet idővel mindenből kormányos, sem gazda; ez itten egészen úgy van, mint a katonaságnál, hogy nem lehet mindenből generális, hanem meg kell elégedni a kisebb kényérrel. Ilyenformán a hajóslegény időmultával csak névszerint legény, amugy pedig feleséges ember, akire, ha itthon van, otthon főznek és mosnak. Mert ez a rendes állapot.

De mégis csak vannak ritkaságok. Némelyik emberen eljár az idő, de nem jut az eszébe asszony után nézni. Talán más volna a dolog, ha valamely lány megkérné. Azonban ez nem szokásos, a legény úgy véli, hogy ráér arra még, egyszer aztán csak kifogy az időből, mert az elhalad rajta is: marad azután magánakvaló vén hajóslegény. Különös életet folytat, tavasztól őszig ugyan éppen csak olyant, mint a többi, hanem télire, mikor a hajók a jég közé befagynak s ő maga a szárazon marad. Ilyenkor várja, amig elmulik a fagy, egyéb dolog amugy sem lévén. Jár-kei a parton, ha süt a nap s nézi a jeget. Máshol ilyenkor nem igen szeret tartózkodni, mert a többi hajós is ott van. Az a kaszinó. Ott igen régi történetek adódnak elő különféle veszélyes hajózatokról, amik történetek különböző országokban, mert ezek messzejáró emberek, hajóznak olykor a bajor vizeken, máskor lemennek Galatz alá a Vaskapun keresztül. A szóitalan nép nyelve megered. Tavasztól őszig ünnepjük jóformán csak akkor van, ha kénytelenségből valahol part mellett hever a hajó. Ellenben a tél egyvégtében ünnep, mert nincsen munka. E dologtalanságban hát a víz széle az a hely, ahol az unalmas, szürke napból néhány órát beszélgetéssel eltölteni lehet. Ilyenkor hallani aztán, hogy miként lehet megfőzni a varjút, meg hogy lehet az előzködő hajó vontató lovait farkashájjal megvadítani, hogy mind szerteszalad, meg minden más egyéb ilyesféle beszédek történnek.

Ez nem mind igaz ugyan. Tudvalevő, hogy a mészárosról jött ember sokat beszélhet. Ilyenkor hallatszik: — Csak nyomon beszéljünk . . .

A beszédek nyomán fogadások is köttetnek itten, egy garas ára pálinkába és egy fél sóskalácsba. Ez délelőtt történik, az emberek elővakodnak a parti kurtaboltba a sóskalácsért, azután pedig hazamennek ebédelni, délután pipázván otthon szorgalmasan. De nem sokáig, mert négy óra tájban sötétedni kezd s hogy a világítóolaj ne fogyjon, inkább lefekszenek. Nyáron, ereszkedőben lefelé, ugysem alszanak éjszakákon át semmit.

Nono. Aki hazamehet. De mit csináljon az, aki nem mehet haza. Bár hisz ugyan valóságképpen mehetni mehet, de hova? A vén hajóslegény otthona csak egy

kamra, amit ősztől tavaszig hónapszámra árendába vesz, az is fütetlen; ebédet meg ugyan ki főzne neki? Tarisznából él. Van néha otthon szalonna, kenyér, há pedig nincsen, a kis kurtablóban is meg lehet ebédelni a tőpörtöt és a sóskalácsot. Amivel azután tökéletesen el van intézve a táplálkozás ügye. A hajós megszokta, hogy őszi hűvösökön a hajón a hideg »bas«-ban aludjon, hát a hideg kamrában is lefekhet, ha akar, a suba alá, délután való pihenésre, csak hogy az idő teljen.

Ha pedig nem akar, elmegy a korcsmába. Ott sem szokás ugyan egy szál vendég kedvéért mindjárt délután megrakni a kályhát, de valami meleg mégis csak van, az ablakon ki lehet látni a partra; a jégre, a hóra, amiben varjak kergetik egymást. Továbbá lehet a sarokban szeliden aludni is egy kicsit: a helypénz meg van fizetve a kiharancsolt két deczi borral. A gazda a másik sarokban szunyókál, olykor felébred, mikor a pipáját a kezéből a földre ejti. Ilyenkor utánanyul. A vén hajóslegény is feltekint s látván, hogy a gazda felvette a pipát, rendben levőnek találja a dolgot s a sipkában és télibundában újból alvásba kezd. Csend van. Odaát a konyhában némi zörgés olykor: mosnak vagy vasalnak, edények csörgése álmosan hallatszik befelé. Az óra kétyeg s a bormérő-asztalon egy szódavizes üveg, melynek elromlott a csapja, néha csöndesen szipog.

Már ugy egészen délután három óráig van az idő, az öreg harang szomorú kongó szava az ablakok fagyos üvegein át a nyugalom ezen csöndes télesterhelyére beszáll.

— Aó! — mondja a gazda s egyebet nem tehetvén, felébred.

Hasonlóképp teszi Jóska öreglegény is. Néznek egymásra. Hétköznap van, ilyenkor legfejlebb estefelé, lámpagyújtat után vetődik be egy-két vendég: utasok, akik a víz hosszában gyalog haladnak valamerre s egy pohár melegítőre betérnek. Azt is leginkább állva isszák meg, a tarisznát a vállukról le nem veszik s haladnak tovább, tűnnek el a hópelyhes éjszakába: menvén ily nehéz módokon a kenyér után.

Jó szerencse, hogy más hajóslegények is vannak a világon, nemcsak a Jóska. Jön a Lőrincz, márhogy Jó Lőrincz, akit másképp Heveder Miskának is neveznek, de ilyenkor elő szokta venni a bicskát. Azt mondja:

— Adjon egy fél liter bort, Szücs ur!

Azt mondja a korcsmáros:

— Nem adok annyit.

— Már miért? — kérdezi a Lőrincz.

— Azért, mert grétára nem adok annyit. A tél elején, amikor eldanoltad, amit a nyáron kerestél, más helyen tánczoltál a biliártasztalon, hitelbe most meg ideszorulsz. Ölégdj mög három deczivel.

Amaz kénytelen elfogadni az ajánlatot. Lőrincz ugyanis hamarosan elkorcsmázta a pénzét s most már a tavaszi keresményre tartozik előre. Megfizetni megfizet ugyan, ha másképpen nem: ledolgozza, mert hajós-gazda a korcsmáros is, de másként bormérő-becsület, hogy semmiféle könnyüelműségnek tér ne engedtesék. Az erre vonatkozó irányító vers ezen elveket tartalmazza: Itt nincs hitel, Szabott ár. Ha nincs pénzed, Ne igyál. Idd meg a bort Hidegen, Tedd ki a pénzt Melegen. — Az is bolond, aki meg nem érti.

Kiteszik Lőrincznek a poharat a középső asztalra, azután újból csönd, ülnek hárman háromfelé. Amig olyan sötét nincsen, hogy egymásnak vaktában neki-menne az ember, nem szokás lámpát gyújtani.

— Amig egymást látjuk, — véli a bormérő — kár a világítóolajat fogyasztani. Darvadozzunk.

A darvadozás a sötétben való beszélgetés művésze. Arról is jó takarékoság szempontjából, hogy nemcsak a világítóolaj nem fogy, de a dohány sem, mert hiába szívja az ember a pipát, nem ér az semmit, ha nem látszik a füstje.

Ha a borban pedig muslicza volna, hát — hát akkor muslicza van benne. Nem tulságos baj. A buczkai bornak a muslicza a nemesi oklevele. A muslicza a spiritusból hamisított borba nem megy bele meghalni, halálát tiszta italban keresvén. Ez így állván, azt mondja Lőrincz:

— Hát baj van. A madarat kiviszik a városból.

A sarokból ijedten szólal fel Miska:

— A madarat?

Lőrincz szomorú komolysággal ismétli:

— Azt. A madarat.

A bormérő mondja:

— Micsoda madarat? Talán megbolondultatok?

Hát hagy vigyék, ha akár fáczánmadár is. Mi baj van abban?

— A Porkoláb Ignác madara — adja magyarázatul Miska.

Tudniillik, vagy legalább is tudni kellene mindeneknek, hogy az Ignác szintén hajóslegény s mikor télen be van fagyva a mesterség, madarakat tanít füttyülni. Feketerigókat. Ha van rá vevő, eladja. De van neki egy rigója olyan, hogy azt eddig semmi áron senkinek oda nem adta, annak hire van, az nyáron át a hajóban szokott füttyülni, de rettentő módon érti a füttyülést s bármerre, akár a Dunán, akár a Tiszán uszik a hajó, minden vizenjáró tudja, hogy amely hajón a feketerigó ilyen borzasztó szépen füttyül, ott, ugyanazon hajón tartózkodik Porkoláb Ignác öreg hajóslegény.

Miért viszik ki a madarat a városból? Mi az, hogy kiviszik a városból? Mert a hajó, amelyen Ignác a madárral van, akkor is egy darabja a városnak, ha akár a bajor vízekén uszik is. Nyilvánvaló tehát, hogy a hajó nem viszi ki a madarat. Mi viheti ki vajjon? Nem más, mint hogy Ignác is csak öreg hajóslegény, tél van, a pénz elfogyott, el kell a madarat adni. Miska szinte felhördülve szól a sarokból:

— Ilyen csufság régön nem esött mög a városon... Ilyen madarat!

Nem tréfabeszéd. A szomszéd parti bormérőben egy tulatizsai rácz ember tizennyolcz pengő forintokat kínál a madárért és Porkoláb Ignác nem tehet mást, mint hogy odaadja.

— Majd tanít másikat — véli a bormérő.

— Nem — felelik Miska és Lőrincz. — Ilyen csak egyszer adódik elő az életben, ilyen madár.

Miska elkeseredettségében még borozik egy darabig, vesz Lőrincznek is. Azután a tetthelyre mennek, hogy megakadályozzák a csufságot. De nem lehet semmit sem tenni. Miskának van még ugyan kilencz pengője, de Lőrincznek alig csak pár garasa van. Ignác is ki van fogyva egészen. A Pájó pedig, a rácz, különben középük tartozik valamennyire, mert lovas hajó-vontató, a tizennyolcz darab ezüst tallért csörögteti a kezében. Miska és Lőrincz bus tekintetvetnek Ignácra.

— Hát nincsen az egész városba, aki segítsön? — kérdezi keserűen Miska. — Hát kimönjön a városból a madár?

Ignác elkényszeredetten néz rá a boros palaczkok mögül, amiket az alku könnyebb lebonyolítása céljából már a Pájó hozatott.

— Majd tanítok másikat — mondja, éppen csak hogy mondjon valamit, de maga sem hiszi, hogy igazat beszél. (Ilyen rigómadár, mint ez volt, nincsen több.)

Többen, akik az asztalnál ülnek, sajnálkoznak. Csakugyan nem kellene engedni. Össze kellene inkább a pénzt hajigálni, ha már Porkoláb úgy áll, hogy még a madarat is eladja.

Azonban tél van. Munkátlan, hideg, szomoru, nyirkos és ködös téli este. Haj, aki teremtette, haj...

Miska előtt már megint egy pohár bor van és üti az asztalt.

— Nem löhet az ilyesmit engedni. Pájó, a tavaszon belédvágom a csákyát, ha azt a madarat a városbul kiviszöd, te gyikfejú.

A gyikfejú csöndesen mosolyog:

— Péz beszül, kutyá ugát.

S ránéz a madárra, mely a szomszéd asztalon ugrál a kaliczkában, félig leboritva kendővel.

Most Miskában komoly harag támad. Ez a vontatós rácz így mer velük beszélni, magyar hajósokkal, pedig belőlük él a macskalovaival egyetemben. Lám. Miskában homályosan olyan gondolatok támadnak, hogy a rácz aligha verte el úgy a pénzét, mint ők; de azután más ötletre tér:

— Várjunk, várjunk csak! — kiáltja. — Nem köll odadni a madarat. Majd én szót értök.

Miska ezzel, még Lőrinczet is otthagya, kihalad a tetthelyről s miután türtöztetni akarja a haragját, az ajtót is szeliden akarja betenni, ennél fogva becsapja erősen. Nem baj no. Nem messze kell menni, csak éppen néhány ház ellen a másik korcsmába, ahol ezelőtt volt.

Miska bebukik az ajtón.

— No, — mondja — itt még most is sötét van.

— Hát — feleli a bormérő — mi volna, te hetrefüles. Nem tartok én hívogató lámpást, mit akarsz? Ha van vendég, möggyútom, ha nincs vendég, nem gyútom.

Már gyújtja is. Miska e foglalkozást kissé bizonytalanul nézi. Fél szivar van a kezében, rágyujtana, de az asztalokon csak gyufatartók vannak, gyufa sincsen (a ködben megnyirkosodik ugyanis).

— Szál gyufa sincsen? — mondja megint.

— Várjál, — feddi a székről a korcsmáros — látod, hogy a lámpát gyújtom. Majd azután adok egy szálát a zsebbül.

Kemény hangok. Miska kezdi érezni, hogy vesztett ügye van.

— Szücs ur, — szól Miska — Szücs ur, ez világi életben nem lát több olyan madarat. Ne hagyjuk, Szücs ur.

— Hát mit csináljak én ebben a dologban, he?

Miska magyaráz:

— Hát, már, nézze csak. Tizenhatsz forint a madár. Neköm van még kilencz pengöm. Majd csak kinyilik az idő. Adjon hozzá még kilenczet. Ne engedjük a madarat a városbul. Nem bánom, azután, ha egészen a magáé lössz is, de ne engedjük. Vögyük mög mutyiba.

A bormérő a pipa szárával kopogtat az asztalon.

— Hát bolondnak nézöl engöm, Miska? Hogy én pénzt adjak olyan madárért? A tágvakkot fujja, a közönséges marsot fujja. Le tudja híjni a kaszárnyaárestánczokat. A generálmarsot fujja mög a czapistrángot fujja.

— Fujja...

— Hát aztán azt gondolod, hogy nem volt énneköm ezökbül öleg katonakoromba? Mi? Hát hiszen ha szórakozni akarok, ott van a belső szobában a muzsikáló, óra, fölcsavarom, aztán a Rákóczi-indulót muzsikálja, nem a czapistrángot meg a generálmarsot, te?... Hogy még én alapodjak bele pénzzel abba a madárba? Ha ingyen hoznád ide, akkor is kivetném. Neköm ne

fujja le a kaszárnyaárestánczokat, mert csak elszomrodok, hogy valamikor engöm is úgy fujtak le. Ha katona löttél volna, te is így gondolkoznál, ahogy én. Kossuth-nótára tanítsátok a madarat, akkor majd mögvösöm, de ne generálmarsra. Eredjetök föl vele Bécsbe, adjátok el a hadügyminiszternek... De ide ne hözd, mért kitekeröm a nyakát.

Miska megdermedve hallgatja a beszédet. A kezével lassan legyint a levegőbe: egyszer, kétszer, háromszor. Vége, vége, vége van a dolognak. Tönkre mentünk, súlyed a hajó... a politika ismét művészeti kérdésekbe ártotta bele magát. Szó nélkül áll fel s kimegy a partra, igyekező az ajtót csendesesen csukni be, minél fogva becsapja. Innen ki kellett jönni, amoda vissza meg nem mehet, ígétét be nem válthatván. Különben is, amott nyilik az ajtó s a nyomában támadt fénycsáv mutatja, hogy Pájó viszi is már a madarat.

Miska fölmege a partra, a töltés koronáján leül. Rumunyak, szerványok és egyéb népek országai felől szelid déli szellő fuvalma halad fölfelé a partok között, mint fecskéje a tavaszi olvadásnak. A havacska már olvadozik a jegecskén s a vizecske is itt-ott fölűti a fejét a gyengülő jegecske között. Minden hajósléleknek örvendetes ez. Miska most nem látja. A tulsó oldalon, a tápai rét felől munkában vannak ama bizonyos hatótok, akik ilyentáiban hosszú rudakkal a holdat az égre feltolni szokták. A hold felszáll, rengve libegvén a ködben és az ébredő föld illatos páráiban. Nagy veres képével nevetve Miskára tekint.

— Ne beszélj, ne beszélj, — mormogja Miska — te is csak olyan akasztófáraló vagy, mint a többi. Ilyen madarat kiereszteni a városbul! Már látom, hogy neköm is rácznak köll lönnöm...

Senki sem felel. Miska feje gyöngéden lehanyatlik. Csak a tulsó oldalról, ahol a száraz jegenyenyár tetején fahegyben ül egy vén varju, hallatszik feléje a kiáltás:

— Kár...

Éjjel.

— Nagybánya. —

A hold, mint szűz lányarcz ezüst tükörbe,
Ha önmagát elnézi gyönyörködve,
Ezüstös, égről lopva lenevet.
Ezüst virágok fénylenek a fákon
S a holdsugár epedve, vágyva-vágyón
Megcsókol egy-egy gyöngö levelet.

A réten túl, kék fényben elborongva,
Ezüst háttérben áll a templom tornya
S körötte fekete topolyafák,
Fejét a hold felé fordítva mostan
Egy vén kuvasz csaholni kezd el hosszan
S a távol visszhang vissza-visszavág.

A keskeny utcán apró sárga házak
Osszébkkuporodva, álmodva állnak.
S a házak mentén bús árnyéksereg...
Bányászok jönnek, árnyként fel-feltűnnek
S fáradtan lógnak ernyedő kezükbe
Imbolygó lángú bányamécsesek...

Balla Ignác,

Krónika II.

Hatvan leány.

— aug. 7.

A történet, ami itt következik, tulajdonképpen valami finomlelkű feministának a tollára való. Gyengéd-tollu és állandó könyecseppként rezgő szívi feminista tollforgatónak a papirosára, olyan legénynek a kezébe, aki teljesen át tudja érteni a feminizmus alaptételeinek a rendithetetlen logikáját. Ezek alapigazságként vallják például, hogy a nő felsőbbrendű, finomabb lény, mint a durva férfi, *tehát* egészen egyenlőnek kell vele lennie, vagy teszem fel azt, hogy a nő nem képes éppen olyan erővel állani ellent az élet viharainak, a létért való küzdelemnek, mint a férfi, *tehát* ugyanazok a jogok illetik meg, mint amelyek a férfit.

Ezeket a logikákat én nem értem meg, a bonczolásukba bele sem mehetek *tehát*, helyett azonban elmondom magát a történetet, csak itt-ott akasztva meg egy-egy glosszával az előadásnak kötelezően folyamatos voltát.

Párisban történt a dolog, az érdekességek városában, illetve nem is Párisban, hanem Páris mellett, de Páris olyan nagy, hogy már ami mellette történik, arra is rá lehet fogni, hogy Párisban történt. A világ közepének az erődítményeitől alig egy kőhajításnyira van egy afféle Kiszpest, vagy Soroksár, de mivel ez a Budakeszi Franciaországban van, *tehát* a neve is természetesen szebb, úgy hívják, hogy Antony. Kisváros a nagyváros tövében. És tudni kell a kisvárosok természetrajzából azt az adatot, hogy mentül közelebb van a nagyváros-hoz a kisváros, annál nagyobbak benne a gazemberek. Ugy látszik, hogy a metropolisok a saját nagyságukból első sugárkéve gyanánt a gazembereket lövelik szét.

De most egyelőre nem a gazemberekről van szó, hanem éppen az ellenpólusról. Ah, uraim, egy leány-nevelő intézetről! Egy leánynevelő intézetről, amelynek a lakói, hogy egészen kimerítő legyenek, itt is azok a bájos, üde, harmatizü és baraczkzagu, sőt a mandulavirágtól az ujkrumpliig mindennel összehasonlított bülények voltak, akiket a jóízű magyar költő általában és alliterálva »bájos bakfis«-nak, a még jobb ízű magyar novellista pedig »édes fruská«-nak szokott isteníteni, de akikre öreg és zápizlésű asszonyságok azt mondják, hogy »csapedli«, mogorva vénemberek pedig azt, hogy »kotnyeles«.

Ezekből az almavirágokból hatvan darab volt a tartalma az antony-i nevelőintézetnek, amelyet mint tulajdonos a bölcs és öreg Larrieu asszonyság kormányozott. Illetve, Larrieu asszonyság nem is volt asszonyság tulajdonképpen, hanem csak a francia nyelv udvariasságából, mert előbb apáczka volt és csak amikor az apáczákat kikergették Franciaországból, akkor maradt ott Franciaországban nevelőintézet-tulajdonosnak. Szegény madame Larrieunek a sok fényes tulajdonsága, jámborsága, szakértelme, bölcs szigora mellett volt egy huszonkét esztendőes nevelt fia is. Nem tudom, hogy

minden apáczának a nevelt fia csavargó-e, de ez a fiú, ez a Lajos, ez csavargó lett. A nevelőanyja erkölcsi tanácsai nem fogtak rajta, inkább ő fogta a csirkét Párisban is meg a környékén is.

Birch-Pfeiffer Sarolta a sirjában, Nataly von Eschthruuth pedig idefönn az árnyékvilágon pörögnének a mérgeledéstől, ha bekövetkezett volna az a technikai hiba, hogy egy ilyen kitünően beállított nevelt fiú nem zsarolgatja a saját nevelőanyját. Ne pörögjetekek öregek: Lajos csakugyan zsarolgatta madame Larrieut és a nemeslelkű idősebb nő végre csakugyan meguntta a zsarolgatást és kidobta a nevelt fiát.

A múlt hét egyik napján, helyesebben estéjén azután három álarczos és vasdoronggal felfegyverzett rabló tört rá a nevelőintézetre. No, tisztelt kölcsönkönyvtár és Romanbibliothek, most találd ki már, hogy ki volt az álarczos rablók vezére! Ugy van. A Lajos gyerek volt. Betört két társával együtt az intézetbe, behatoltak abba a szobába, amelyben madame Larrieu és egy tanítónő aludt s amelyet egy tárványitva álló ajtó kötött össze azzal a szobával, amelyben a hatvan harmatszál, baraczkzugar, holdvirág stb. aludott. Betörték és Lajos ezekkel a szavakkal szólította meg a nevelőanyját:

— A pénzedet add ide és nem bántalak.

Csakugyan nem is bántotta, csak fejbeütötte a vasdoronggal. És ez az ütés olyan volt, mint amikor a karmester leüt a pálczájával. Jeladás a kezdetre. A társai is felemelték a vasrudjaikat és elkezdtek hol madame Larrieut, hol a vele lévő tanítónőt ütni-verní. Az egyik annyira hadonászott, hogy végre a lámpást is leütötte és ekkor a sötétben folyt tovább a harc, helyesebben a püfölés.

És ezt a jelenetet a szomszéd szobában részben végignézte, részben végighallgatta az a hatvan leány, anélkül, hogy csak meg is mukkantak volna. Ültek az ágyukon és sem érzés, sem ösztön, sem valamelyes megfontolás nem mondta meg egyiknek sem, hogy itt lármat kell ütni, itt széket vagy seprőt, vagy ha mást nem, hát mosdókancsót kell fogni és nekiesni azoknak az embereknek, mert azok csak hárman vannak, ők pedig hatvanan vannak és főképpen azért, mert itt embert ölnek. Nem; a harmatok, holdvilágillatok stb.-k ültek az ágyukon némán és végignézték két ember agyonverését, mintha csak a moziban volnának. Ha a három zsvány helyett véletlenül komoly veszedelem, teszem fel azt, egy egér jutott volna be az agyonvert öreg-asszony szobájába, kétségtelen, hogy mind a hatvanan eszeveszett sikogatásban törtek volna ki és akadt volna köztük olyan is, aki felszakította volna az ablakot, hogy azon keresztül visitozzék segítségért. De bizony, talán még rendőrért is kiabáltak volna. Így azonban csend volt és Lajosék a dolguk végeztével odább álltak.

Eddig tart a történet, amely, mint mondtam már, vérbeli feministák számára való és nem nekünk. Azok most remekül ki tudnák bogozni a finom női psyche összegubanczolódt szálait. Remekül el tudnák magyarázgatni azokat a lelki folyamatokat, amelyek hatvan

léányának az idegrendszerében egy időben — abban az időben, amíg Lajos ütogette az anyját — motollálódtak le. Meg tudnak fejténi, hogy a női lélektan melyik fiókjában van eldugva az a skártéka, amelyikből erre az esetre rá lehet idézni a nő gyengédségét, nagy együttérző képességét, impulzív természetét, a meggondolatlanúságig elmenő önfeláldozását, résztvevő szívét. Sőt gyönyörűen hajba tudnának kapni azon, hogy ez az eset mivel magyarázható jobban természetes adományokkal és hajlamokkal-e, avagy társadalmi beleneveltséggel, évezredes lenyugozottságnak az idegekbe való beraktározottságával.

Mindezt el tudnák mondani a feministák szépen és tisztára bebizonyítaná az esetből egyikük ezt az igazságot, másikkuk amázt az igazságot, amelyek homlok-egyenest ellenkezének talán egymással, de kétségtelesen bebizonyíthatók volnának és egy cseppet sem zökentének ki a feminista logika sinpárjából a tántételeikből.

En mindezekhez nem értek. Nem jut eszembe tehát magyarázat, csupán csak egy vastag közmondás ötlük a fejemből: »Sok lud, disznót győz«. Hajh, bealkonyodott már a közmondásoknak is! Ime, azt a három goromba disznót még csak meg sem próbálta legyőzni az a hatvan — akózzamat, tavaszi leh, égderű, számóczahang, sugármuzsika stb. stb.

Paganel.

Napkeleti emlékek.

Írta: GYÁUR.

Sir William Whittall a törökországi Whittaldinasztia feje. Ez a család két dologról nevezetes. Az egyik az, hogy évszázadok óta Törökországnak majdnem egész gabonakereskedelme az ő kezükön megy keresztül, a másik meg az, hogy családjukban évszázadok óta majdnem szakadatlanul mindig öt nemzedék él egyszerre. Az öregek közül egyik mindig bevárja, hogy a dédunokájának megszülessék az első gyermeke s azután nyugodtan megy a másvilágra, mert nem esett csorba a hagyományon. Sir William, akinek az unokája most ment férjhez, de az anyja még él, az unokáival versenyt hajtja a vadkant és fel sem veszi, ha egy nap nyolcz órát járja a bőzót, hogy sovány szalonkahuzáskor két-három szalonkát vigyen haza a tárisznyájában.

Sokat vadászgattam az öreg ural nemcsak a sport kedvéért, hanem még inkább az ő jó török meséi kedvéért, amelyekkel a legbonyolultabb kérdéseket is olykor a legtisztább világításba tudta helyezni. Egyszer Guebze környékén csatangoltunk kettősben, puskával a vállunkon. A kutyák egy kicsit gyorsan dolgoztak, de az öreg ur nem fűtyülte vissza őket és nem is haragudott rájuk. Mindjárt láttam, hogy nem sportkedvében, hanem beszélőkedvében van.

Eppen egy tevekaraván haladt el mellettünk. Anatóliai szokás szerint egy számár járt elül, annak a hátán ült a juruk törzsből való török, félálamban csendesen dudolva az elmaradhatatlan Kórán-szurákat.

Az első teve szájkosaránál fogva a számár nyereg-kápájához volt kötve hosszú madzagon. A többi teve egymáshoz kötözve libasorban lépdelt, magasra emelve lábát és fejével bölintva hozzá.

Sir William az új nagyvezérről beszélt nekem. Azután hosszú hallgatás. Egyszer csak mosolyogva megszólal:

— A szultán is nehezen fog meghalni.

En kérdőleg néztem rá. Ő pedig kérdés nélkül belekezdett a szokásos meséjébe.

— Nem ismeri a tevehajcsárok meséjét? Elt ezen a vidéken egy gazdag tevekereskedő. Ezrekre ment a tévéinek a száma és majdnem annyi az ellenségei, mert a gazdag embernek itt is több az ellensége, mint a barátja. Egy napon Hasszán aga megbetegedett, leszámolt a földi élettel és kinos vergődésben várta a megváltó halált. Rokonai körülülték és sajnálkozva nézték a boldogtalan Hasszán halódását. Bizony ennek már igazán megváltás volna a halál. De ez a megváltás csak nem jött. Elhivatták hozzá a közeli város mollahját és kérték, hogy imádkozza rá a békés elköltözést. A mollah azonban azt mondta:

— Az a baj itt, fiaim, hogy Hasszán agának ellenségei vannak, akik nem bocsátottak meg neki. Azért nem jön Azrael arkangyal, a halál angyala.

A rokonok összenéztek. Ők már megbocsátották, amit ellenük vétett. Messze határból összehívták a népet és mindenki egyenkint megbocsátott a szerencsétlen haldoklónak. De Hasszán aga még sem tudott meghalni. Volt a nép között egy kóborló dervis. Az is csak úgy vélekedett, mint a mollah, de azt hitte, hogy ha az emberek bocsánata nem elég, talán a tévéi ellen vétkezett a szerencsétlen.

Meg is kérdezték a főtevehajcsárt, aki értett a tévék nyelvén s ez ki is ment és összehívta az ezrekre menő tevetársaságot. Elmondta nekik a gazdája halálvivódását és kérte őket, hogy ha vétett ellenük, bocsásanak meg neki, mert nem tévéhez méltó a haldokló utolsó perceinek kinlódását kihuzni.

A tévék tanácsot tartottak és meghívták a legöregebbet, hogy az legyen a szószólójuk: Hasszán aga megtört tekintetét ijedten fordította a teve felé. Sok büne volt neki. A teve pedig így szólt:

— Gazdám, sokat vétettél ellenünk. Összeházastottál bennünket, hogy fiainkat elrabold tőlünk és rabszolgaságba add. Vertél és kinoztál minket, munkával tulterheltél és rosszul tápláltál érte. Kegyetlen voltál hozzánk csak azért, hogy a vagytonodat hizlald. De mindezt megbocsátottuk neked. Mi állatok vagyunk és huzunk kell az igát, amelyet ősapánkra mért a Teremtő. De egyet sohasem bocsátunk meg neked, azt, hogy egy számarat tettél meg vezetőknek.

A török igazságszolgáltatásról beszélgettünk. Eppen akkor volt Tahir bégnek, a szultán diszgráciába esett kegyencének végtárgyalása, amelyen én is jelen voltam. Tahir bég egy évtizeden át rettegésben tartotta egész Konstantinápolyt. A legveszedelmesebb kém volt és a legerőszakosabb ember. Ezreket juttatott börtönbe és száműzésbe, minisztereket nyílt utcán agyonlőtt, a nagyvezér teltét lefoglalta és házat építtetett rá magának, a házat beburkolozta angol butorokkal és nem fizetett érte, asszonyokat és lányokat lopatott el és kereskedőket, bankokat zsarolt meg, de azért sohasem volt bántódása, mert a szultán azt hitte, hogy hü embere és a kémszolgálatait nagyra becsülte.

Végre azután a diplomáciai intervencziók egyre gyakoribbak és követelőbbek lettek és Tahir bég

állása a Palotában is megingott. Akkoriban már Tahir bég annyira ragadtatta magát, hogy rendjeleket is osztogatott és ez volt a veszte, mert különös módon *felsőszékhelyért* fogták perbe azon a czímen, hogy a felség jogait bitorolta. Börtönbe is került, ahol rabtársai, akiknek nagy részét ő juttatta oda, mindjárt az első napon véresre verték.

Tahir bég még a végtárgyaláskor is azt hitte, hogy a szultán meg fogja menteni és fenhéjazóan, gőgösen beszélt a bírósággal, folyton a szultán kegyére hivatkozott, aki néki olyan nagy jóltevője. Már a tárgyalás kezdete előtt ő ragadta magához a vezetést. Amint a bírák leültek, ő, a vádlott, felállt és imát mondott a szultán egészségéért. Európai államban az ilyen el sem képzelhető, de a török bíró, ha megszakítaná vagy eltiltaná, hogy a gyülekezet a szultánért imádkozzék, akár rögtön helyet cserélhetne a vádlottal. Az egész bíróság felállt és imádkozott, amint a vádlott óhajtott. Egy délelőtt folyamán háromszor kapott az elnök táviratot a Palotából újabb és újabb utasítással. Egész az utolsó pillanatig nem lehetett tudni, hogy leszámolnak-e Konstantinápoly szabadrablójával, vagy diadalmasan fog-e kikerülni a veszedelemből.

A török igazságszolgáltatásról sokat beszélhetnék, talán a felét sem hinnék el nekem. De Sir William ismeri a török jogszolgáltatást minden ízében és nem egyszer adott nekem levantei ravaszysággal kieszelt jó tanácsokat minket magyarokat érdeklő dolgokban.

— A rendes török bíróságok ítéletei még hagyján, mert ezek a bíróságok mégis csak a francia törvényekhez hasonlatos joganyagot használnak. De a vidéken, ahol a kádi vagy a hodza bíraskodik, a legörültebb, de néha nagyon humoros ítéleteket hoznak.

— Valamelyik anatóliai faluban történt, ha igaz, — folytatta az öreg ur — hogy egy török paraszt egy jól hizlalt bárányt vágott bajráj estéjére. Elvitte a pékhez és nagyon a lelkére kötötte, hogy szépen süsse ki. Mialatt a bárány sült, éppen arra vetődött a kádi és a keletiesen rizksásával, aprószőlővel és mandulával töltött bárány illata megütötte az orrát. Be is fordult egy szóra a pékhez.

— Ibrahim effendi, jól sül az a bárány? Már tán kész is van? No jó, küldd haza a lakásomra.

— De, effendim, — szólt a pék — nem az enyém a bárány, hanem a Szaid effendié, aki már két hónap óta hizlalja.

— Hallottad-e, amit mondtam?

— Igen, kádi bej, de azután mit mondjak én Szaidnak?

— Mondd neki, hogy a bárány elszaladt. Azután, ha akar, pereljen be.

Ugy is lett. Kis vártatva eljött Szaid a bárányért. Karján tartotta a kis fiát, mert a törököknél a férfi gondozza a gyermeket.

— Bizony, Szaid effendi, Allah csodát tett, a bárányod elszökött a nyársról.

— Az én bárányom, akit két hónap óta hizlalok, akit magam vágtam le és magam töltöttem meg izletes töltelékkel, elszökött? Csaló vagy te, Ibrahim, meg tolvaj is. Az apád is az volt, már a nagyapád is megcsalta a nagyapámat.

Szó szót ért és Szaid felkapott egy tuskót és hozzávágta a szerencsétlen pékhez. Ennek sem kellett több, nekiesett a dühöngő Szaidnak, a tuskók egymást váltották a levegőben s végre egy jókora dorong a kis fiu fejét érte.

Szaid kirohant az utcára és fellármázta a népet, hogy Ibrahim megölte a gyereket. A török nagyon szereti a gyereket és az egész falu egy szempillantás

alatt talpon volt és kergette a boldogtalan péket, aki a mecsetbe menekült. A mecset menedékhely a töröknél, de azért a felbőszült nép még oda is követte s Ibrahim felkapaszkodott a minaré tetejére. A nép utána s mikor már más menedék nem volt, Ibrahim az amugy is biztos halál elől leugrott a minaré tetejéből.

De a minaré tövében történetesen két tevehajcsár ült, akik békében fogyasztották a minaré sovány árnyékában a déli ebédjüket, egy jókora görögdinnyét. Ibrahim az egyik hajcsárra esett, aki, mint szentéletű emberhez illik, a mecset alján szótlanul lapult el és többet fel sem kelt.

Ibrahim pedig futott és szerencsésen bemenekült a kádi házába. A tömeg utána és be akart tolnakodni a bíróhoz, de ez becsukatta a kaput és kiüzent, hogy csak a peres felek jöhetnek be.

Szaid volt az első.

— Kádi effendi, — így szólt — itt van ez a gonosztévő, akit Allah sohase engedjen a maga fényességében fürödni, előbb ellopta a bárányomat, azután megölte a gyereket... — és itt elkezdett zokogni és ráborult a véresfejű kis fiúra — igazságot akarok, igazságot!

— Te gazember, te istentagadó kutya, kutyák fia, — szólt a kádi Ibrahimhoz, akinek a foga vaczogott a félelemtől — hát igaz-e ez? Mivel védekezel?

— Effendim, mi tagadás benne, igaz, de nem akartam, véletlenül történt.

— Véletlenül? Az már más. En azt hittem, hogy szándékosan. Mindenesetre meg kell nézmem, mit mond a Könyv.

A kádi visszavonult és miután egy nargilét kiszivott, újra megjelent.

— Hallgassatok ide. Ítéletet mondok. A Szent Törvény azt mondja, szemet szemért, fogat fogért. Ibrahim, te megölted a Szaid fiát. Véletlenül, azt mondd, de megölted, azt nem tagadod. Vissza kell neki adnod, amit elvettél. Szaid el fog válni a feleségtől és te feleségeddé teszed az asszonyt. Az első gyerek, aki születni fog, a Szaidé lesz.

Szaid erre az ítéletre felocsudott fájdalomából. Szép, fiatal felesége volt és nagyon szerette. Nem akart elválni tőle.

— Mit, nem engedelmesskedel? Jól van. Takarodj innen és meg fogod fizetni a törvénykezés költségeit.

A második peres fél a tevehajcsár testvére volt. Nagy szomorúsággal és még nagyobb részletességgel mesélte el, hogy evett, dinnyét a minaré alján, hogy ugrott rá a bátyjára Ibrahim és hogy halt meg a szerencsétlen Juszuif anélkül, hogy egy bucsusót mondhatott volna. Igazságot kért.

A kádi megint elvonult, megivott egy fekete-kávét és megnézte, mit rendel a Könyv az ilyen esetre.

— Hallgassatok reám, ítéletet mondok! A Szent Törvény szemet szemért, fogat fogért kíván! Ugy ítélek, hogy ez a bűnös Ibrahim üljön le a minaré alján és egyen dinnyét. Te pedig, Abud effendi, aki jogosan panaszolod a testvéred halálát, le fogsz ugrani a minaré tetejéből egyenesen az Ibrahim fejére. Ez legyen az ő halála is.

Abud effendi már az ajtónál volt, de a kádi visszahívta, hogy ha nem veti alá magát az ítéletnek, ő fizeti a perlekedés költségeit.

Igy jutott a kádi sült bárányhoz meg két per költségre, Ibrahim pedig elment Szaidhoz és segített neki a gyerek sebét kimosni és életet önteni az elalélt fiuba.

Azóta mindenki tudja, hogy a törökök nagyon szeretik a gyereket és az egész falu egy szempillantás

Fáradtan.

— Geibel. —

Az alkony pírja ellobog,
Nagy messze zeng a róna,
Tán a halál, tán az zokog:
Sírom dalát dalolja.
Zenélj, zenélj
Ó csendes éj
Az örök nyugovóra.

A cziprus alja enyhe ágy,
Hüvösben, nyugalomban.
Te földi élet, földi vágy
Számúlek messze onnan.
Szépet, nagyot
Itt nem hagyok:
Nekem csak bánatom van.

Válunk tehát, bűnös világ,
Zajong a tarka semmi.
Amit kíván, amit imád
De jó lesz elfeledni.
Az éj susog: —
Én indulok
Álmodni és pihenni.

Lányi Géza.

A számárbőr.

— Regény. —

(6)

Irta: HONORÉ BALZAC.

XII.

A két barát nevetve ült asztal mellé. Elsőben is, szónál gyorsabb tekintettel, minden vendég lerótt a csodálat adóját a pazarul terített asztal megpillantásakor, melynek terítője fehérebb volt a frissen esett hónál, s melyen szimmetrikusan elosztva diszelegtek a pompás terítékek, apró, ropogós czipócskákkal övezetten. A metszett üvegnek sokszorosán megtörve verte vissza az iris színeit, a csillárok kristálydisze százszorosra fokozta a ragyogást s az ezüst gyümölcstartók alá helyezett tálak étvágygerjesztően mosolyogtak a kíváncsiakra. Szó még csak elvétve hangzott. A szomszédok egymásra tekintettek. Madeirai járt körbe. Végre megjelent a dicső első fogás, mely becsületére vált volna a megboldogult Cambaceresnek is, s Brillat-Savarint egyenesen hozsánnára készítette volna. A bordeauxi és bourgognei bort, a fehéret meg a pirosat, királyi bőséggel szolgálták föl. Az ünnepség első szakasza minden tekintetben hasonló volt valamely klaszikus tragédia expozíciójához. A második felvonás már kissé élénkebb volt.

Valamennyi vendég jócskán felhörpintett, változva kóstolgatván ezt vagy amazt a termést, úgy hogy mikor a nagyszerű első fogás maradványait kihordták, viharos vitázó kedvvel eredt meg a társalgás. A hálóvány orcák kigyultak, néhány orron fölpiroslott a borvirág s minden szem fölragyogott. A részegség e hajnalán még a vita hevében sem lépték át az illendőség korlátait; de tréfa, ötlet bőven lebbent el minden

ajakról. Nagy szerényen azután föl-fölütögette a rágalom is kicsiny kigyófejét s fülbemászó fuvolahangon szólalt meg. Egy-két alamuszi nem győzte füleit hegyezni s mindig résen volt, hogy semmit el ne szalaszson. A második fogás már ugyancsak nekihevílve találta valamennyit. Mindenki evett beszédközben, beszélt evésközben s észre sem vette, hogy egyre töltöget. A példa ragadós s mindenki pityókos volt már. Taillefer egyre noszogatta vendégeit s fölrakatta a rettentő rajnait, a tüzes tokajit s a tüstént fejbészálló nehéz óborokat. A türelmetlenül várt, de végre nagy bőséggel omló champagnei tüzétől felkorbácsolt vérrel azután vége-hossza nem volt az okoskodásoknak, melyekre egy lélek sem figyelt, a hosszú históriáknak, melyeknek nem akadt hallgatójuk és az unos-untalan föltett kérdéseknek, melyek még századszorra is válasz nélkül maradtak.

Száz hangnak e zürzavaros össze-visszaságából csak magának az orgiának bontakozott ki hatalmas szava, egyre erősbülve, mint Rossini crescendói. Azután a nagyképu, hivalkodó és kihívó pohárköszöntőkre került a sor. Mintha mindenkinek két hangja lett volna. Megesett, hogy valamennyi vendég egyszerre beszélt. A lakájok röhögtek. E zenebonás össze-visszaságban kétes élü paradoxonok, esetlenül burkolt igazságok puffantak össze rikoltásokkal, nagyhangú szavakkal, tréfával, handabandával, mint csatamezőn a golyó, bombák és kartácslövedékek. Bármely filozófust vagy politikust megkaptak volna a gondolatok furcsaságánál, a fölfogás sajátosságánál fogva. Mindez könyvvé vagy képpé válhatott volna egyaránt. A filozófiák, a vallások, a minden földterületen olyannyira más és más erkölcsök, a kormányformák, szóval az emberi elme minden nagyszerű megnyilatkozása mintha valami roppant kasza suhintása alá került volna, mely nagyságában vetélkedhetett volna az Időével, s melyről bajos lett volna meghatározni, hogy a mámorossá lett Bölcsesség vagy a bölcsésé lett Mámor vág vele oly hatalmas rendeket.

Mintha vihar korbácsolta volna föl e szellemeket, a partját ostromló tengerhez hasonlóan, kikezdtek minden törvényt, mely határt szabott a civilizáció haladásának, tudtukon kívül Isten akaratát töltvén be vele, ki jót, rosszat egyaránt megtűr a természetben, de örökös küzdelmük titkát megőrzi. Ez az egész dühös és mégis mókás kedvű csatározás beillett volna az elmék boszorkányszombatának. A Forradalom e gyermekeinek szomorú tréfái és a csecsemő Gargantuát felköszöntő vidám boriszások között egész mélységében tárult föl az az örvény, mely a XIX. századot a XVI. századtól elválasztja. Amaz nevetve készült rombolásra, a miénk romokon kaczag.

— Hogy hívják azt a fiatalembert ott az asztalvégen? — kérdezte a jegyző, Raphaelre mutatva. — Mintha Valentinnek hallottam volna nevezni.

— Mit kotyog itt csak úgy per Valentin? — förmedt rá nagyot kaczagva Émile. — Raphael de Valentin, kérem szívesen! A czimerünk sik mezőben ezüstkoronás aranyas, csőrrel, karmokkal s ezzel a jelígyével: »Non cecidit animus!« Nem vagyunk ám mi holmi zabgyerek, hanem igenis egyenes leszármazottja Valens császárnak, a Valentinois-k törzsökéből, s megalapítója a francziaországi Valence és a spanyolországbeli Valencia városának, egyébiránt pedig törvényes örököse a török birodalomnak. Hogy meghagyjuk trónján szegény Mahmudot; az pusztán irgalom, azaz hogy fölöttébb való szükölködésünk pénzben és katonákban.

Villájával még koronát is kanyarított a levegőben Raphael feje körül. A jegyző föleszmélt egy pillanatra s újra pohár után nyulva, ékesenszóló mozdulattal

igyekezett kifejezni, hogy kiváló ügyfelének még ő sem tudná visszaszerezni Valence-t, Valencia-t, Konstantinápolyt, Mahmudot, Valens császárt meg a Valentinóis-familiát.

— Nem valami csufolkodó hatalom intelme volt-e, mikor Babylon, Tyros, Carthago meg Velence, mint megannyi hangyaboly az óriás lába nyomán, semmivé lett? — mondta Claude Vignon, afféle megvásárolt rabszolga, ki tiz sou-jával mérte a Bossuet-ből lopott sorokat.

— Lehet, hogy Mózes, Sulla, XI. Lajos, Richelieu, Robespierre és Napoleon egy és ugyanaz az ember volt, s úgy vonult végig a civilizáczió, mint üstökös az egen — válaszolt neki valamelyik.

— Mire való a Gondviselés utjait fürkészni? — szólalt meg Canalis, a balladagyártó.

— Na, itt volnánk már a Gondviselésnél! — kiáltott föl a *dorong*. — Ennél tágabb fogalom nincs a földkerekségen.

— XIV. Lajos több embert veszejtett el, míg Maintenon asszonyság vizvezetékét megásatta, mint a Convention, hogy igazságosan vettessék ki az adó, egység legyen a törvényben, nemzetibb alapokra fektesse Franciaországot és hogy egyenlően osztassanak föl az örökségek — mondotta Massot, egy fiatal ember, ki nevének egy betűnyi hijja miatt lett republikánussá.

— Mondja csak, uram, — fordult felé Moreau (de l'Oise), jókora földbirtok ura — ön, akinek vér és bor ugyszólván egyre megy, meghagyná-e mindenikünk vállán a fejét?

— Már aszerint, amint! A társadalmi rend princípiumai nem érnek föl némi áldozattal?

— Bixiou, hé, — bökte meg szomszédját az egyik fiatal ember — ez a republikánus micsoda itten, azt állítja, hogy Moreau fejének veszte áldozat volna!

— Emberek, események, mind csak semmiség; — folytatta elméletét gyakori csuklások közepette a republikánus — a politikában és a filozófiában csupán princípiumok és eszmék vannak.

— Szörnyiség! És ön nem habozna megölni barátait egy *ha-ért*? ...

— Ejh, uram, az az igazán dibdáb ember, akinek lelkifurdalásai vannak, mert van némi fogalma az erényről. Nagy Péter, Alba herczeg azonban rendszerek voltak, a kalóz Monbard pedig szervezet.

— De nem szabadithatja-e meg magát a társadalom az ön rendszereitől, szervezeteitől? — kérdezte Canalis.

— Miért ne!

— Ejh, torkig vagyok már a maguk köztársaságával; az ember még csak egy kappant se szeletelhet föl nyugodtan, anélkül, hogy bele ne botlanék az agrárius törvénybe.

— Nagyszerűek a princípiumaid, szarvasgombával töltött Brutus-fiókám, te! Hanem azért nagyon hasonlitasz az inasomhoz, akinek ugy belekámpult már a feje a tulajdonjogba, hogy ha egyszer véletlenül rábiznám a ruháim kikéféleszt, hát akár puczéron járhatnék.

— Ostobák vagytok! Fogpiszkálókkal akartok tisztára söpörni egy nemzetet — replikázott a republikánus. — Szerintetek az igazságszolgáltatás még veszedelmesebb, mint a banditák.

— Eh! eh! — köhécselte Desroches, az ügyvivő.

— Ugyan hagyjátok már abba azt az unalmas politizálást! — mondta Cardot, a jegyző. — Elég legyen már: Nincsen az a tudomány, meg az az erény, amelyik felérne csak egy cseppecske vérrrel is. Ha végeladást rendezünk az erényből, úgy vélem, hamarosan csődbe kerülünk vele.

— Mindenesetre jobban jártunk volna, ha valami gonoszságon mulatunk, mint ha civődünk a jóért. Részemről szívesen odaadnék minden beszédet, ami negyven év óta elhangzott a szószékről: egy pisztrángért, Perrault-nak egy meséjéért vagy Charlet-nek egy vázlatáért.

— És igaza is volna!... Legyen szíves, adja csak errébb a spárgát!... Mert utóvégre is, a szabadság anarchiát szül, az anarchia despotizmusra vezet, s a despotizmus ismét csak a szabadság utja. Milliók estek áldozatul, anélkül, hogy e rendszerek bármelyikét is diadalra tudták volna vinni. Nem ez-e hát az a circulus vitiosus, amelyben az erkölcsi világ forog? Mikor az ember szentül meg van győződve, hogy tökéletesebbé lett, tulajdonképpen csak a dolgok rendjét változtatta meg.

— Akkor hát engedjék meg, uraim, — kiáltott fel Cursy, a vaudevillista, — hogy poharamat X. Károly, a szabadság atyjának egészségére üritsem!

— Miért ne? — mondta Émile. — Mikor despotizmus uralkodik a törvényekben, akkor az erkölcsökben van a szabadság és *vice versa*.

— Igyunk hát az oktondi hatalom jóvoltáért, mely nekünk akkora hatalmat ad az oktondiak felett! — mondta a bankár.

— Napoleon legalább dicsőséget hagyott ránk! — szólalt meg egy tengerésztiszt, ki soha életében nem járt Bresten tul.

— Ah, a dicsőség szomorú portéka. Nagyon drága, s bajos megőrizni. Vajjon nem csupán a nagy emberek önzésén mulik-e, mint a boldogság az ostobákén?

— Mily boldog lehet ön...

— Bizonyára valami gyöngye legény volt, aki a határmegegyét kitalálta, mert a társadalom csak ezeknek veszi hasznát. A szellemi világ két sarkpontján, a vadember és a gondolkozó, egyaránt iszonyodik a birtokjogtól.

— Szép! — kiáltott fel Cardot. — Ha nem volna birtokjog, hogyan csinálnánk az aktáinkat?

— Nagyszerűen fantasztikus borsószemek!

— És a papot másnap halva találták ágyában...

— Ki beszél itt halálról?... Ne tréfáljon!... Nagybátyám van.

— Kétségekivül iszonyuan aggódik, hogy elvesztheti?

— Már hogy lehet ilyesmit kérdezni?

— Hallgassanak rám, uraim!... Módszerem nagybátyák irtására. Csend! (*Halljuk! Halljuk!*) Mindenekelőtt ajánlatos, hogy nagybátyjuk pohos legyen és kövér; ugy hetvenes körülbelül, ezek a legjobbak. (*Szenzáció.*) Valami ürügy alatt étessenek meg vele jó adag kövér máj-pástétomot.

— Csakhogy az én nagybátyám szikár, csontos ember, fukar és mértékletes.

— Az efféle bácsik már egyenesen szörnyetegek, akik visszaélnék az étellel.

— Azután — folytatta a módszeres férfiú — emésztése folyamán tudassák vele, hogy bankárja csődöt mondott.

— S ha kibirja?

— Akkor már csak valami szép leány segít.

— De ha már?... — jegyezte meg a másik tagadó kézmozdulattal.

— Akkor az egyáltalán nem nagybácsi... A nagybácsinak legjellemzőbb tulajdonsága, hogy kikapós.

— Malibrán már veszteni kezdi hangját.

— Nem!

— De igen!

— Oh! oh! Igen és nem! Nem ez a két szó-e minden vallási, politikai meg irodalmi értekezés története? Az ember bohóc, aki örvény fölött tánczol.

— Ha jól értem, ostoba vagyok.

— Ellenkezőleg, inkább azért, mert nem értette jól.

— A tanultság, megesis bele! Heineffettermach uraság összehord egy milliárd nyomtatott kötetet, de egy emberélet nem elegendő, hogy százötvenezeret el lehessen olvasni. Hát fejtsék ki kérem, mit jelent tulajdonképpen az a szó, hogy tanultság? Vannak, akiknél ez egyértelmű azzal, hogy meg tudják mondani Nagy Sándor lovának a nevét, tudják, hogy miféle dolog volt az a Bercillo, kik voltak Izé és Hogyishivják urak, de fogalmuk sincsen arról, kinek köszönhetjük a fametszést, a porcellánt. Vannak, akiknél a tanultság egyértelmű valamely végrendelet ügyes elsikkasztásával; úgy hogy tisztelt, becsült életet biztosítson nekik, ahelyett, hogy ismételtén óratolvajlásra kaptatva, az öt súlyosbító körülmény tekintetbevételével gazul, becstelenül haljanak meg a Grève-téren.

— Nathan megmarad?

— Ah, a munkatársai egy szálíg szellemes ficzkók.

— És Canalis?

— Az egyszerűen nagy ember, jobb róla nem is beszélni.

— Részegek vagytok!

— Az alkotmányosságának közvetlen következtése a szellemi világ ellaposodása. A megveszekedett önzés, ez a mi járványos lépfenénk, megemészti mindent, ami művészet, tudomány vagy emlék. A ti háromszáz polgártok ott azokban a padokban, egyeben sem törí a fejét, mint hogy nyárfákat ültessen. A despotizmus törvénytelenül nagy dolgokat művel, a szabadságnak meg kisebb gondja is nagyobb annál, mint hogy törvényesen csak valamire való dolgot is műveljen.

— A ti kölcsönös oktatástok száz sou-s tallérokat ver emberi husból — vágott közbe egy abszolutista. Az egyéniségek eltűnnek, mihelyt egyenlő oktatással nivellálunk valamely népet.

(Folytatása következik.)

Saison.

Magyar világ Törökországban.

— aug. 7.

A konstantinápolyi vérengzések és miniszterbuktatások egy parázs török forradalom prestissimóját sodorják eszembe. Ma a lapok különben is tele vannak azzal a sánta, de még mindig lábra állítható diplomáciai kombinációval, hogy a többi nagyhatalomtól mi kapunk mandátumot a forrongó Törökország pacifikálására s így majd osztrák-magyar katonabandák zen-dítenek gyászindulót a heveny forradalmi lázban elpusztult szegény »beteg ember«-re. Zug a fejem a képtelenül badar, de idegizgató lehetőség gondolatától is: egy török-magyar háboru a XX. században. Ámde ezen az éjjelen elfáradva és belebutulva a harcziás ujságtudósításokba, nem akarom megbabolázni az álmaimat és engedek a kezemben ficzánkólló tollnak, mely türelmetlenül ágaskodik fantasztikus politikai versenytetésra.

Vágtassunk tehát, bátor, kevély tollam, az ismeretlen jövődöbe kormánybukások árkan, diplomáciai hunczfutságok és cselek bokrain keresztül egészen addig a pontig, amikor egy napon elrendelik a mozgósítást s a magyar katonák megkapják behívójukat. Törökország ebben a pillanatban már olyan, mint egy véres, marakodó gomolyag. A bolgárok, szerbek, görögök, albánok s a Balkán többi, kétes tisztaságu torzonborz népei kibujnak heverő oduikból és szélesre tátott ordító szájjal rázzák könyökig véres kezükben az otromba handzsárt. Érzitek-e azt a homályos riadalmat, amely ezen a reggelen szétfut Magyarország idegcsövein? A lapok kerésztczimés vezérczikkek ormára tüzik ki a véres kardot és a modern hirszolgálat rikkancsai *more patrio* körülhordozzák az egész országban. Egyelőre hetekig semmi nagyobb ijedelem. A szitkolódzó emberanyag állig fegyverben, sápadtan és közönyösen, beletörődik a háborus fegyelembe s a budapesti kávéházi állat a boszniai okkupációra gondolva, füstölve s vállvonogatva néz az étappe elé és félig-meddig irigyli is a katonákat, kiknek csajkájába a konstantinápolyi kávé tölt majd finom, jó törökkávét. Pár hét mulva azonban megérkezik az első vereség hire. A katonai vonatok köhögve, erőlködve és tüzet prüszkölve riasztják az alvó éjszakát. A turbán kissé kezdi bizsergetni vérünket. A Keleti-pályaudvarban felbukkanó törökben többé nem látjuk azt az etnográfiai különlegességet, mint eddig. Magunk se vesszük észre hogyan, egy nap gyűlölni kezdjük. Magunk se tudjuk miért, egy nap ádáz habzással, a mult minden kétségbeesésével tajtékzik fel bennünk a keserű, piros harag és mindnyájan, a legjámborabbak is, szeretnénk a Balkánra menni, hogy a csibukot saját markunkkal verjük az ellenség torkába.

Budapesttől Konstantinápolyig pedig hosszú az út. Eppen elég arra, hogy a katona elfelejtse a török testvériségről szóló enyhe frázisokat. Eppen elég, hogy fenevaddá vadítsa bennünk az összehasonlító nyelvészt. A rossz balkáni vonatoktól összerázott és a koplalástól vérszegény agyvelőkben láz cikázik s a török hegyek aljára a hallucináció lassan odafesti a mult századok börtalmát, a telhetetlenül szétterpeszkedő, turbános és szakállas nagy Allah-t. Egy másik hét mulva azután a félhold s a hármás lófark a régi apokaliptikus borzalomban jelenik meg. A magyar katona már nem gép. Egyszerre ijesztően megnő. Feje tüzel a gyűlölettől. Lába a mult századok gránittalapzatán jár. Már nem is a saját fejével, hanem a történelem jobbik eszével gondolkozik. Az iskolakönyvek pöffedt, rézarczu, buggyos ruháju törökjei egyenként kilépnek a mesék keretéből s dacolva és dalolva masiroznak a hetvenhetedik égbe Allah fehér szakállá alá. A magyar fiuk elvesztik lábuk alól a talajt. Nem közönyös előttük Mehmet basa neve sem s gyűlölik Szulejmánt és az újra feltámadó poloskafajzatot, mely két évszázadig dőzsölt magyar véren és ebben a pillanatban törökverő Hunyadi János neve a keserűvizes palackokról, hősi gloriolától övezetten, újra visszatér a rajongó szívek

tüzes mélységébe. Már mindnyájan remegnek a grandiózus *revanche* gondolatától, hogy sápadtan, agyonfáradva, álmatlan meggyötörtségben is a legsűrűbb tűzbe ugorhassanak és a rájuk nézve közönyös harczot egy örült fellángolásban, összeszorított fogakkal döntsék el a maguk javára.

Látjátok ezt a fatális, ijesztő és furcsa találkozást? Ezt a hátborzongató viszontlátást, ezt a véres és puska-poros udvariassági ténytet? A beteg ember és az a másik, akit nem neveznek betegnek — már, vagy még — szembé néz egymással. A gavalléros magyarok ime kényszerű katonai fegyelemben, félig akarva, félig nem akarva, a véletlentől odasodorva megjelennek a muzulmánok földjén, hogy az utolsó budai látogatást, amely már jó kétszázadja történt, Manlicher-puskákkal, Kropacsek-ágyúkkal és haláltszóró shrapnelekkel viszonzozák. A zakatoló fejekben összefolyik a múlt, a jelen és a jövő. Mintha csak tegnap álltak volna így szemtől-szemben. Hisz a basák az elmúlt kétszáz év alatt alig fogytak meg valamit és a janicsárok, spahik és agák, akik már francziául is beszélnek, épek, ragyogóak és félelmesek, akár most lépnének ki Jókai fantasztikus regényéből. A mi harczias arcunk is csak hogy elsápadt a városokba szűkített modern élet füstjében. Még gyűlöletünk is a régi. Még a helyzet is: mi vagyunk a rendteremtők, az európai államhatalmak bölcsesége villog kardunk éléről, s ők a rendbontók, a fenekedők, a javithatatlan féktelenek.

Vagy halljátok-e ezt a bőgő, infernális harczú üvöltést, mely a tisztátalan gyaur kutyák közeledését fogadja? Egy másik mohácsi vész lesz itt, Allahra mondom, de a törökök harapnak a fübe. Mert az ideges magyar kardok maguktól is megmozdulnak hüvelyekben s a barna kunsági fiu szive atavisztikus borzongással érez vissza valamelyik ükapjára, kinek koponyáját ozmánok gázolták szét a mohácsi porban. A Yildiz-kioszk máris félénken remeg az ugató ágyuk dörejétől. Szegény Abdul-Hamid, aki az imént egy potom gyilkossági hirre majdnem sárgaságba esett, bezzeg zöld most az ijedtségtől. Lóhalálában rakatja máglyára a kioszk drágalátos kincseit, mint egykor Zrinyi a szigeti kirohanás előtt. A magyar honvéd pedig csatalovak harczú nyerítésénél, véres zászlók lobogásánál diadalmasan vágtat előre. Egy évezredes fatális és szívós átok s valami tompa szükségérzet harapja sarkát, mint a kigyó. Megrészegül a füsttől. Azt érzi, hogy a török-magyar harczoknak még nincs vége s most lesz csak vége. Egy századok óta el-elmaradó háboru utolsó fellendülésében aztán toporzékolva nyargal be az ismeretlen keleti csodák tarka, fulánkos dárázsfészkebe, az aranyos és szemétes Sztambulba és zengő üvegcsörömpölés és kagyló-recsegés közt gázolja földre a bazárok csecsebecsét és a keleti paloták mesés gazdagságát. A Boszporuson, a Marmarán és a Fekete-tengeren égő gályák, kincsrabló magyar hajók villámlanak, mint egykor a Dunán, s Konstantinápolytól Szalonikiig s onnan Drinápolyig a török anyák a magyarokkal ijesztik csecsemőiket. A főmecsetben még aznap misét

mond a sápadt keresztény, a tábori pap. A karcsu tornyokon pedig örökre elnémul az *ezán*, a müezzin éneke.

A vágató víziók után a toll már nem is tud szaladni. Csak egy pillanatra látom még a győző arcát, aki a lecsillapodott harag békés és mély lélegzetvételével pihen el s betegebb, mint a beteg ember és fáradtabb, mint a legyőzött. Félszegen mosolyog akaratlan győzelmén és haragján egy világraszóló tragikomikus perpatvar bogában érezve magát, amely mintha csak abból keletkezett volna, hogy ellensége tagadólag rázta fejét, mikor igent akart mondani. Azután az utolsó kép is eltűnik. Egy ujság marad csak az asztalomon, mely az uj-törökök diadalmas előrenyomulásáról és a fiatal Törökország jövőjéről trombitál. A félhold — az égbolt török motivuma — éppen most kel és éles, kemény profiljával gunyosan mosolyog forró fantazmagóriámra.

K. D.

INNEN-ONNAN.

♣ A nőstény. Vasárnap éjjel a Barokaldi-czirkusz körül négy legény járt s csak egy leány. És ennek az egy leánynak is volt már gazdája: egy husz esztendő szöke munkáslegény, akit vasárnap reggel holtan találtak a czirkusz mellett. A tragikuma volt a négy legény s az egy leány. A négy legény szép szóval kérte tőle a leányt. Nem örökre, csak egy pár órára kérték, mint valami kopott esernyőt. Mert kellett, nagyon kellett nekik a leány. S hogy nem kaphatták szép szóval, elvették erőszakkal. Ledöfték az ifjút, a leányt pedig magukkal vitték. Ime; egy kép a multból s egy kép abból a jövőből, melyet az ujabbkori szocziológusok várnak. A multban ilyen tragédiák estek meg a gorillák társadalmában, a hol pompás kommunizmusban éltek a gorillák s boldogságukat csak a nőstény-kérdés zavarta. Amikor a kérdést nem tudták megoldani, a négy legény ledöfte az ötödiket, s birtokba vette a nőstényt. És a mult megismétlődik a jelenben, ahol még nincs kommunizmus és megismétlődik majd a jövőben, amikor igérik a közösséget. A nőstény-probléma tehát mindvégig megmarad, mert amikor már minden mindenkié lesz; a nő megmarad a magántulajdon örök hirdetőjének, s az idők végtelenségéig fogja hirdetni, hogy ami a miénk — az semmi, de mindenünk lehet a legkevesebb is, ha ez a — másé.

* * *

♣ A mostoha leány. A jövő héten megint megnyílnak a nagyvárosi iszap csatornái. Bécsben folytatni fogják a Miczi komtesz sötét pörének tárgyalását s a nyárspolgári moralnak ujabb alkalmat adnak a megbotránkozásra. A gyönyörű leányt vásárra vitte az édes apja. Ott állította ki, ahol legtöbben vannak azok, akik a szép női idomok iránt érdeklődnek. Elvihette volna bálba, vagy zsurra is, mint ahogyan azt sok ezren teszik leányaikkal, de ő éjjeli mulatóhelyeken kereste a vőlegényeket. És a leánynak gyakran akadt vőlegénye, az apának pedig gyakran volt keresete. Három esztendő alatt negyven ezer koronát költött a lánya keresetéből. Biz ez botránys dolog, de botránys csak akkor lett belőle, amikor a leány nem birta tovább ezt az életet és a Dunába ölte magát. Hát persze, hogy a jog, az igazság és a társadalom az apán keresi az elveszett életet. Amíg a kereskedés virágzott, senkisé sem szólt

arról, hogy mi joga kereskedik az apa a leányával és senki se jutott az eszébe, hogy minő joga vásárolnak bécsi mágánások olyan portékát, amelyről tudták, hogy tilos jószág. Ebben a pörben a jog, az igazság és a társadalom csupa orgazdák. És a humor, hogy az orgazda ül törvényt a tolvaj fölött.

* * *

D A hóhér. A hóhér nem él lelki életet. A hóhér virágzó hájat növeszt és családot alapít. A hóhér álmodik legkevésbé rosszakat. A hóhér egyszerűen egy szelid államhivatalnok, ki azzal szerzi a kenyerét, hogy szeretett embertársainak nyakát kellő szakértelemmel kitekeri. A hóhér hideg felvágottat vacsorál és sört iszik rá. Azután pedig egészségesen horkol. A többi, a véres árnyak, a kísértő akasztófa és az akasztófa holtan visszajáró virága csapnivaló firkászok koholmánya. Éppen ezért érdekes Juskov hóhér, aki a kievi Pecserski-fogházhoz magára gyújtja és tűzhalállal akar menekülni az elitéltek boszu-szellemei elől. Ő az első romantikus hóhér. Hóhérnak azonban bizonyára utolsó. Mert a hóhér-mesterséghez nemcsak kötél, de kötélvastag idegek is kellenek. S biztos vagyok benne, ha van hóhérbecsület, amint van katonabecsület is, kartársai éppúgy megvetik, akárcsak a hadseregben az anyámasszonykodó gyávát. Micsoda hóhér az, aki megijed az üres levegőtől? Aki ahelyett, hogy másoknak osztogatna halált, magát akarja elpusztítani s még arra is gyenge? Aki rossz rémregények utolsó fejezetét játssza el és utólagosan igazat ad a ponyvairóknak? A hóhérok bizonyára meg sem értik czérnavékony idegeinek bomlott rezgését. Juskov mindenesetre pályatévész-tett ember. Jó ember és rossz hóhér. Nem is tragikus, de inkább kómikus figura. Olyan kómikus, mint az orosz humorista vajsziü orvos, aki egy enyhe toroklob láttára már elsápad és könyezni kezd...

* * *

Petőfi Sándor géniusza a következő sorok közlésére kérte fel lapunkat: »Igen tisztelt szerkesztő ur! A Purgatóriumban lévén néhány napig elfoglalva, csak most jutott kezeimhez a magyar napilapoknak az a hiradása, hogy Jászai Mari asszony az én kultuszom érdekében zajos tevékenységet fejt ki a rajeczi erdőben és a budakeszi nyaralóközönség körében, ami, bár szerfelett hízog rám nézve, egy kissé, őszintén szólva, mégis meglepett. Bár tudom, hogy én költőnek igen kicsi és jelentéktelen vagyok, viszont Jászai Mari urhölgy művésznőnek mérhetetlen nagy, mégis csodálkozom azon, hogy engem hatvan év alatt olyan tökéletesen elfelejtettek, hogy csak az ő protekciójával tudok újra divatosná válni. Én tudom, hogy a jeles művésznő mindig jóakaróm volt és a Nemzeti Színház szellemidéző széánzain biztosítottak is az ő jóindulatáról, mégis, nem tudtam még végleg eldönteni, hogy vajjon hasznomra válik-e, ha a nagyvilág számára ő fedez fel engemet. Mert, ha jól emlékszem, egy-két évvel ezelőtt szintén valamelyik nyaralóhelyen az alkohol elleni küzdelmet harsogta világga s azért mégis isznak az emberek alkoholt, tavaly pedig a váltóktól való óvakodást prédikálta a szenvedő emberiségnek olyan sikerrel, hogy azóta az Osztrák-Magyar Bank giró-forgalma a legutóbbi jelentések szerint megkétszereződött. Ebből már most az következne a logika törvényei szerint, hogy ha ő engem nagyon kultiválni talál, még megmaradt csekélyszámú olvasóim és tisztelőim is cserben hagynak s végképpen rám unnak s akkor igazán csak Hellebronth Árpád fog beszámolni rólam a Filológiai Közlöny repertóriumában a többi beporosodott magyar költő között. Arra kérném tehát a nagy Művésznőt, hogy hagyjon engemet abban a népszerűtlenségben s nyilódni, amelyben vagyok, hagyjon meg engem ismeretlennek, névtelennek és semmiesetre se tüntessen ki olyan nagy mértékben barátságával. Az ellenségeimmel majd csak elbánok magam. Fogadja stb. ... Köllégiális tisztelettel *Petőfi Sándor*».

D Versenyző kalapok. Ilyenkor nyáron a holtsezónra és az unalomra való tekintettel minden versenyt fut. Nemcsak a hippodrom lovai és nemcsak az atléták, hanem még a körkérdések is. Sőt Párisban még a kalapok is versenyt futottak. A Martigny-színház kalapversenyében azonban van valami eredeti. Itt tudniillik nemcsak a kalapok versenyeztek, hanem az alattok lévő fejek is. Amint rendjén is van. Mert egy bájos női fejcskét könnyen el tudok képzelni kalap nélkül, de a kalaphoz, bármilyen finom, lenge és artisztikus, mindig odarajzoló az alája illő profilt. A párisi kalap-esztétikusoknak igazuk van. A kalap az a ruhadarab, mely egészen hozzánk tartozik s sokszor még egyéniségünket is átfurmálja. Ha kell: pusztá pipére. Ha kell: nagyítja vagy kicsinyíti fejünket. Ha kell: diszkrétan takaró álarcz. Mindenesetre azonban legszemélyesebb ügyünk. A kalap ugyanazt az átalakító hatást gyakorolja megkeménykedett koponyánkkal, amit a hun anyák csecsemőik puha fején végeztek el. Így a párisi verseny nem a divatboltok, de a magát stilizáló művészi izlés vetekedése volt. A sárgahaju nem biggyesztette fejére a vajsziü szalmát, a fekete Vénusz pedig a hajához és szeméhez illő smaragd-kalapot választotta ki. Hogy a bírák csakugyan pártatlanok voltak-e: erről nem beszél a krónika. De a párisi pletyka azt fecsegi, hogy ez a verseny tulajdonképpen szépségverseny volt kalapokkal egybekötve. Az első díj nyertese egy fitos és tébolyítóan bájos művésznő, aki fölényesen mosolyog a feje fölött kaczerkódó kalapra, mintha csakugyan ennek a pletykának adna igazat...

* * *

Ő A csodaügyész. A rózsahegy medvét csakugyan eltemették. Ha nem hiszik, itt a temetés számlája. Százhat koronába került a temetése, ami elég szép summa. S tekintettel arra, hogy Rózsahegyen nagy pénz százhat korona, egész nyugodtak lehetünk afelől, hogy a medve elég tisztességes temetést kapott. Egészen bizonyos, hogy elsőosztályú volt. S hogy a kómikum ne veszzen ki ebből a medvekalandból, ezt a pénzt a rózsahegy királyi ügyész azon a vadászón akarja behajtani, aki a medvét a Vágba dobatta. Mert ez a vadász az oka mindennek. Ha ő nem jelentkezik a temetés után s nem világosítja fel a rózsahegy urakat a tévedésről, a medve ma is ott fekszik sirjában s a temetési költségeket az ügyész felszámíthatja a kincstárnak. De a tévedés kitudódott s egy medve eltemetését nem lehet a kincstárnak felszámítani. Fizessen hát a vadász. Ő akarta, hogy az igazság kitudódjék. S aki ennyire szereti az igazságot, fizessen rá erre a szerelmére. Biz ez furcsa logika egy királyi ügyésztől, akinek az a mestersége, hogy hivatalból keresi az igazságot. De ne feledjük, hogy Rózsahegyről van szó. És Rózsahegy nemcsak a csodadoktorok, de a csodaügyészek Szadagórája.

* * *

Mella Mars. Bájosabb eszközökkel és rohamosabban még nem igen hódították meg németek Magyarországot, mint Mella Mars. A neve alig egy pár napja tűnt fel egy nyári mulató öles plakátjain és ma már az ő chansonjait füttyüli a lumpoló Budapest s az ő művészetéről beszél az a műértő publikum, amely a nemes izlést még a kabaret-stílus kissé kompromittált formájában is nagyra tartja. A Mella Mars disease-művészete a bécsi Hölle kényes igényű közönsége körében fejlődött odáig, hogy ma a nevét az Yvette Guilbert-é és a Käthe Hyan-é mellett emlegetik. Intim, közvetlen és meleg, akár énekel, akár játszik s az érdeklődésnek különös, zsongító szálaival fűzi a hallgatóit minden szavához. Nemcsak interpretálja és elcsevegi, amit előad, hanem egy finom selymes stílusban átszellemesíti, s hogy ezeken a belső kvalitásokon kívül még sok külső dísz is van, az magától értetődik. Uti figura docet.

APRÓ MULATSÁGOK.

Lipót, az örökifju.

— Két jelenet egy király életéből. —

Személyek: Egy nagy, nikotinsárga rezgő szakáll, amely mögül fejedelmi méltósággal bontakozik ki a nők barátja, LIPÓT. GRÓF PUMPERDINCK, a kamarása, a Kongó-jövedelmek mélabus kezelője. *Színhely:* a brüsszeli várpalota.

1. Két évvel ezelőtt.

LIPÓT: ... És most, kedves Pumpi, gratuláljon nekem, mert életemnek egy újabb jelentős fordulópontjához jutottam.

GR. PUMPI: Gratulálok, felség. De engedje meg Királyi Mester, miszerint gyöngéd czélzásokat tegyek arra nézve, hogy Felséged már oly sokszor jutott el életének e döntő pontjához, hogy ... hogy is mondjam csak ... jövedelmeink egy kissé megcsappantak ... Tehát, hogy egyenesen a dolgok velejére lépjek, szabad kérdezni, mennyibe fog kerülni évenként ez a fordulópont?

LIPÓT: Kedves Pumpi, ha most nem volnának köztünk némi pénzügyi viszonylatok, én magát ezért a konfidenciáért elcsapnám. Érti? Elcsapnám. Mint egy kifacsart szeretőt. Hogy mer maga így nyilatkozni az én törvényes szerelméről? Az én királyi hitvesemről. Na igen, tudja meg, hogy én nőmmé tettem a bárónőt és ezentul az ő személyét királyi jogarom védi. *(Sugva.)* Apropó, mi van azzal a jogarral? Megvannak legalább a czédulák? *(Fenhangon.)* Igenis, ez parancsom ...

GR. PUMPI *(halk mosolylyal):* A czédulákat tegnap küldtem el Fratelli Brodsitzerhez. Egy muffot küldtek érte. De a dologra térve, Felség, erős ez az elhatározása? ...

LIPÓT: Hogy erős-e? Vas, uram. Ilyen vass. *(Mutatja, hogy milyen vas.)* Én szeretem e nőt, ő viszontszeret engem s mi sem áll utjában annak, hogy egy tiszta frigyét kössünk. Én új életet fogok kezdeni. Pumpi ...

GR. PUMPI *(nem szól, csak egy kétkedő mosoly játszadozik ajkai körül):*

LIPÓT: Ha látná, hogyan szeret. Egy hálósapkát stikkelt nekem a születésnapomra. És én használom is a hálósapkát. Vettem papucsokat is, meg egy kiszitt, szép piros tajtékpipát. Mert én egy boldog családi tüzhely rottyogása mellett akarom átélni öreg napjaimat. *(Elérzékenyülve.)* Pumpi ... én jó fiu akarok lenni.

GR. PUMPI: Nehezen fog menni. De nagy dolgokban elég az akarás is.

LIPÓT: Jól mondod, fiam. És ha az isteni kegyelem egy golyácskával aranyozná be tisztos öregségem hátralévő napjait ...

GR. PUMPI: Na, na ...

LIPÓT: Csak semmi na, na. Hiszen tudja, Ábrahámmal és Sarahal is csodát művelt az isteni kegyelem.

GR. PUMPI: Felség, ma már nincsenek csodák. Vagy legalább nem úgy nevezik őket. Hanem engedje meg, Mester, hogy szerény véleményemet e kérdésben egy kis parabola formájába öntsem. Tehát hallja, Felség. *(Rágyujt egy cigarettára.)* Volt egyszer egy öreg pór. Egy földjét szorgalmasan művelő pór. Embe pórnak volt egy kis földcskéje és termett rajta vagy harmincz-negyven zsák gabonája. Jobbra-balra tőle azonban mindenfelé gazdag, fiatal földbirtokosok voltak, egynek-egynek tiz-tizenötezer métermázsza buzája is termett. Ezek a fiatal földbirtokosok mind építették a birtokukon egy-egy malmot. Ki gőzmalmot, ki vizimalmot. Meglátta ezt a szegény öreg pór s így szólt: Miért ne csináltatnék én is egy malmot magamnak? Igaz, hogy szegény és öreg vagyok. De elvégre nekem is van még egy kis örletni valóm ...

LIPÓT *(izgatott kíváncsisággal):* Nos? Nos?

GR. PUMPI: Nincs tovább. Felséged azonban egyszer maga

is le fogja vonni a szomorú tanulságot, hogy mirevaló volt annak a harmincz zsák gabonának a malom ... *(Szemébe fujja a füstöt.)*

LIPÓT: Pumpi, maga szemtelen, de tapintatos. Virágnyelven beszél ... De maga elfelejti, hogy engem Lipótnak hívnak, egy Lipót pedig sohasem hagyja magát.

2. Két évvel később.

LIPÓT *(slafrokkban, mely alatt és után hosszú fehér uszály gyanánt röpdös a bölcsesség. Szájában a fentebb jelzett tajtékpipa):* Kedves Pumpi, gratuláljon nekem. Én papának érzem magam.

GR. PUMPI: Mit nem mond, Felséged? Tehát mégis?

LIPÓT: Igen, az isteni kegyelem ezuttal is megengedte és nem ...

GR. PUMPI: És szabad kérdezni, előtte vagy már utána méltóztatik?

LIPÓT: Hát tudja, ahogy veszszük. Utána is, meg előtte is. A második gyermeknek már utána. A többinek még előtte.

GR. PUMPI *(egyre növekvő tisztelettel):* Hogyan ...

LIPÓT: Igen, ugy van. Halála előtt senki sem nevezheti magát úgy, hogy utána ...

GR. PUMPI: De Felség ... Nem tudom, álmodom, vagy ébren vagyok ...

LIPÓT: Ön nem álmodik. Mi ébren vagyunk. De hirdesse ki népemnek, a kétkedőknek, az egész világnak hirdesse ki, hogy Lipót el fogja oszlatni az aggodalmakat, ahogy már több ízben elosztatta. Lipót tudja, mivel tartozik hű népének és Lipót mellbe fogja vágni az egész világot, hogy ámuljon, szédüljön, mellbe fogja vágni, egyszer, kétszer, ötször ... *(Egyre mámorosabb hévvel)* tizszer ... nem, tizenkétszer ... írjon egy számot; amilyent akar ...

GR. PUMPI: De Felség ... nagyon beletéved a mértani haladvány erdejébe ...

LIPÓT: Semmi de! És most kérem, küldje be a vizitkártyámat a feleségemnek. Az én áldott, édes, jó kis feleségemnek. Irja rá: »Gratulál a te öreg Lipid, aki — hihhi — nem hagyja magát«. Így. Köszönöm. Most tessék leitatni. *(Függöny.)*

Négus.

SZINHÁZ.

A plein-air dráma.

Nagyon szépen hangzik: a természet szent, a természet érintetlen, szűzies, tiszta, a természet a művészetek forrása és mindezek után menjünk vissza a természethez, fűröszszük meg lelkünket ebben a tiszta forrásban, és éljük át a természet ősi örömét. Művészi forradalmak ismert folyása ez és harsogó himnuszok énekelték meg igen sokszor a természethez való viharos vágyakozást, különösképpen akkor, amidőn valamely fejlődés elérte tetőpontját és az eldobott gondolat nekiindult a parabola lefelé hajló ágának. Mikor egy stílus kiéli magát, mindig rajongó természetimádókká lesznek az emberek, a befejezett szintézis után egy másik szintézishez kellő adatok szorgalmas szemelgetése kezdődik és ez így természetes, így jó és így célhoz vezető. De baj és veszedelem az, ha ezt a jelszót ellágyult, impotens, lendület nélkül való esztéták ránczigálják elő, pláne most, amikor kezdetén vagyunk az igazi evolúciónak, mert egy összefoglaló, építő, stílustkereső kor kezdetén direkte reakcionárius jellegűvé válik a naturalisztikus törekvés és most, a nagy metafizikai vágyakozás kezdetén súlyos ellentmondások támadnak a valóság és az erőszakosan előránzigált naturalisztikus vágyak között.

Ma például teljes lendülettel halad a dráma azon a vonalon, amelyet Shakespeare és Ibsen határoz meg, mint

két közbeeső feltűnő pont és a német naturalizmusban új realitásokkal fölfrissített művészet kiment a többi művészetek csiráztató, eleven vizeire, és keresi magát, a maga formáit és megformálódni akar és a Homunkulusz izzó vágyával várja a maga megszületését. A modern dráma jövője beláthatatlan, csupán egy bizonyos, hogy máig olyan szimbólumokat teremtett, amelyek minden más művészet szimbólumainál tisztábban és elementárisabban éreztetik az emberi lélekben elvonuló érzéssorozatokat, az érzések logikus evolúcióját és azt a misztikus vonatkozást, ami az egyén lelki élményei és a külső világ millió apró jelenségéből összeszövődött motívum-komplexus között megvan. Az ember, amint az életet átéli, ime ez a dráma és mentől inkább közeledik a maga stílusához, annál inkább ennek a jelenségnek az éreztetésére válik alkalmatossá. A festőművészettől kölcsön vett szimbólumokat, hogy a miliót, az egyéni élet színes háttérét világosan jelezhesse, és a dráma hova-tovább együvé forr a festőien megérezett színpad művészetével, új értékek születnek ebből az egyesülésből, életre támad a rendezés művészete és mikor így forr és így vajudik és így szenved a produktív emberiség, most jönnek az esztéták és kiviszik a drámát a szabad természetbe. Mert tudni kell, hogy a természet nem az, amit mi gondolunk, nem a dolgok és események summája, nem az emberek, az életek és az erők ensembledja, hanem a természet a tájkép, és ide kell vinni a drámát és suhogó lombok alatt kell eljátszani ájultatóan szép jeleneteket. Itt azután természetes, hogy egy csapásra vége van a drámának és egyszerűen láthatatlanná, érezhetetlenné válik az ember tragédiája. Itt szükségképpen nem történik más, mint hogy az ember eldob magától sok, kinnal és gyötrellemmel meghódított kifejező eszközt és elhatározza, hogy ezután csak a primitívet, a tipikusát, a messze látható gesztussal és a kevés árnyalatu hanggal kifejezhető fogja kifejezni, itt nem történik más, mint fáradt visszafogás egy elmúlt állapotba, impotens segítségülhívása a kipróbált dolgoknak, utánacsinalása az antik tragédiának, tehát ugyanaz az akadémikus smokkeria garázdálkodik itt a perverz, inyencz finomság maszkjában, mint amely tiszteletreméltó őszinteséggel dul a modernség bevallott ellenségeinek tetteiben, a renaissance-tanárok, a klasszicista tanárok és a többi mindenféle tanárok tetteiben. Hogy jajgatnak és hogy csikorgatják a fogaikat a széplelkűek, mikor Berzeviczy Albert, vagy a német császár azt mondják, hogy a cinquecento művészete az elérhető legtokéletesebb tokéletesség és ime most ők ugyanazt csinálják: visszavizik a drámát a görögység stílusába, elveszik belőle éppen azt, ami azóta, ami ma fejlődött ki benne és esküsznek arra a történelmi stílusra, amely szükségképpen ki fog fejlődni, ha mesterségesen életre galvanizálják az ilyen stílushoz alkalmas viszonyokat. A színpad, a színpadi játék és a dráma művészete ugye-egysült egy új művészetben, mint a rajz és a szín a pikturában és most jönnek emberek és azt mondják: vegyük el a drámától a színpad és a színészkedés művészetét, vegyük el kifejező eszközeinek egész gazdagságát, és vigyük vissza abba az állapotba, mikor még nem volt villanyos világítás, nem volt hidraulikus gépezet, nem volt az impresszionizmuson át megtisztult festőművészet, nem volt a millió rétegű élet minden finom vonatkozását megsejtő fejlett emberi lélek, nem volt vágy a benső élmények teljes szemlélete után, hanem panteisztikus, naiv, monumentális, ősi lélek volt, amely a mi tömördek realitásunk hijján, a mi differenciálódott természetszemléletünk hijján egyetlen fellángoló érzésben, egyetlen ősi gesztusban, egyetlen nagy, osztatlan, részletelen, artikulálatlan hevületben kiélte lelkének egész gazdagságát.

Szomorúak ezek a szabadban lejátszott szindarabok és még szomorubbak lesznek azok, amiket direkte az akusztika nélkül való, a határtalan, a hangelnyelő tér számára

irnak meg. Látni kell majd a görög színész pár mozdulatát, a görög színész forszírozott hangjának pár modulációját kell hallani és mert lehetetlen, hogy a mai kor determinánsait teljesen elsikkaszszuk, az őszintén és teljesen átélt antik dráma helyett kapunk majd egy olyan valamit, ami egész sorozat differenciált vágyat hagy kielégítetlenül és nyugtalanító, beteg érzéssel fogjuk érezni, hogy ime, ez a művészet ezredrészt sem tudja kifejezni annak, ami homályos sejtelmekben formát, alakot, realizálódást keres. Létrejön az az abszurdum, hogy a dráma a színhely kényszerítő hatása alatt fölveszi a görög dráma stílusát, de ez a stílus nem egészségesen jött létre, mert nem a görög színpad határozta meg (a görög dráma más színpadon, tehát stilizált milióban játszódtott le), hanem a stílustalan, az emberi teremtéstől külön való, tehát a művészietlen természet, és szenvedni fogunk a szemlélt esemény és milió között érzett szörnyű antinómia hatása alatt, mert nyilvánvaló, hogy a valódi tájképen érzett gyönyörűség egészen más természetű pszichológiai jelenség, mint a művészet élvezése. Végzetesen téved az az esztétika, amely művészi gyönyörködésnek hiszi azt az örömet, amit egy megrázó napfölkelte támaszt a lelkünkben, mert hiszen a műalkotásban az emberi munkát, egy ősi emberi tevékenység eredményeit szemléljük és a művészet lényeges tulajdonsága éppen az, hogy a természettel szemben álló ember, a természetet meghódítani és a maga számára kifejezni akaró ember ősi tevékenységéből született, a művészet lényeges tulajdonsága az, hogy emberi dokumentum, hogy emberi lelkek vajudó lázában született és így a művészetben érzett öröm más, mint a természeti kép láttára érzett gyönyörűség, hiszen világos, hogy a primér természeti kép nem artisztikus, mert hiányzik belőle az artisztikum lényeges jegye: az emberi munka. Már most egy artisztikus jelenség, egy megirt, elképzelt dráma csufos ellentétben fog állani az emberi tevékenységtől független tájképpel és mert ezt okvetlenül megérezik az emberek, szükségképpen elkezdik majd alakítani, stilizálni, idomitani ezt a természeti képet és újra megszületik a színpad, mint a dolgok kezdetén megszületett és újra megkezdődik az az evolúció, amelynek végén a mai színpad áll és mi ott leszünk, ahol a mádi zsidó: visszajutunk oda, ahonnan elindultunk.

Igy járnánk, ha nagyon belelelkesülnénk abba a gondolatba, amely most kezd új hévre kapni, a szabadban lefolyó színelőadások ide vezetnének, ha nagyon elhinnénk azt, amit az irodalmi véna hipertrófiájában szenvedő esztéták jónak mondanak. De szerencsére nem hiszszük el, mert mi publikum csalhatatlan vagyunk a magunk együttesében: csak azt vesszük be, amire szükségünk van és ez az ősi bölcsesség a szentlélek erejével óv meg attól, hogy az esztéták erőt vegyenek rajtunk.

Marco.

Művészet.

Vincent levele.

Drága angyalom, a te bolondod, a szeliddé töpörödött, de valaha büszke Van Gogh ma éjszaka reád gondol és mielőtt fölülne az Illés próféta tüzes szekerére, vagy lehorgasztaná a fejét, hogy a Megváltót várja, elküldi neked a füleit. A legbecesebbet, ami még itt duzzogott belőle ezen a hitvány és értelmetlen világon s ne csodálkozzál azon, hogyha holnap-holnapután friss szamóczák és omló virágok közé pakolva egy skatulyában meglátod a füleimet. Az én két rózsaszínű, selymesbőrű fületem, amelyekről egykor, mikor

még fiatalok voltak s pirulni és nevetni tudtak, azt mondtad, hogy a legbolondabb gnómok, de harapni valók. Ma azonban félnék, mint egy csiga, amelyről pajkos gyerekek letépték a házat és én hová küldhetném az én pityergő, remegő két árvaságomat máshová, mint hozzád? A meszeségnek, melybe indultam, most kettétörök az utja és egy fogának, melynek a heroikus része már elviharzott, valaki megállást parancsolt. A tenger ott nálatok, Arbes fölött, amely látott engem déli verőben parasztsuhanczok téglaszínü arczával bibelődni, egy kicsit csodálkozni fog, ha megpillantja a te öledben zsebkendőbe téve az én füleimet és a te szótlán, könyes arcodat, s az olajfák, melyek velünk együtt kaczagtak ki csillagos estéken mindazt, ami hazug és gyáva; egy kicsit meg fognak rázkódni a vérszagtól. Az édes anyád össze fogja csapni husos tenyereit és azt fogja mondani: most már végképpen megháborodott. A szomszédasszonyok, a zöldséges kofa a sarokról, a doktor-növendék a házból, a mázoló az udvarról mind össze fognak futni és ki nevetve, ki könyezve állapítja meg, hogy mindig szerettem a borzalmas tréfákat és a fejem éretlen volt, mint a hüvös indán futó tök. Csak neked lesz bűn a szó és Ariadne márványa a fájdalmad. Csak te fogod érezni, hogy ezek egy elkésett lovagnak vagy egy korai szentnek a fülei és mi, akik e világnak színek ujjongását, vagy a szó mámorát, az örökkévalóság édes gügyögeit hagyjuk örökölni, mind így pusztulunk el, szétmarczangolt kutyák módjára. Először a szívünket osztjuk fel az embereknek, azután a józanság egy átkozott felvillanásában: a füleinket.

Ha Théophile Silvestre látna egy óra mulva, rólam is megirhatná, hogy úgy haltam meg, csaknem mosolyogva s a Napot hordtam a fejemben s viharokat a szívemben. Te tudod, hiszen láttad, miként lihegtem az élet után, mint bódított meg a provencai barackfák tavaszi virágzása, hogyan kevertem ki örült mohósággal a ti hepehupás földetek izzó narancsvörös színeit és az októberi hegyek lilába vesző koszoruját. Akkor már eldaltam az ifjuság édes románczait és a kék színből, mely az én brabanti szülőföldem egén olyan, mint a csiszolt üveg, nem volt több a palettámon. Ettem kenyeret és ittam hozzá halhatatlanságot, szalmazsákokon álmodtam a legszebb álmaimat; de mindvégig hittem az Istent és bíztam az ifjuságomban. Szerettem az erős, bódító italokat, amelyek felkorbácsolták az idegeimet, amelyektől különös, lobogó színeket láttam. De áhitottam a te kis ujjaidat is, mert elsimitották a hajamat és megnyugtatták az én zakátoló szívemet. Ingerlő voltál, szép voltál és én láttam rajtad a szomorú kevélységet is, mely csak hanyatló race-ok sajátja.

Most már vége a reménységnek és nem tudok többé a jövő erős generációiban sem bizni, amely talán még szebbnek; virulóbbnak és egészségesebbnek fogja látni az életet, mint mi. Vége az akarásnak és a remények elszálltak, akár a füst. Nekem nem maradt annyi energiám, amennyivel Gauguin meg tudott fiatalodni az ő maori felesége oldalán, hogy csodálni tudja a tahitii vad mithosz őseréjét és összeölekezzen az őserdővel. Az én idegeim belefáradtak az ősapám évezredes robotjába s ebből a kultúrából lepottyanok, mint egy tulérett alma, de — hova?

Sohase sejtse meg, édesem, hogy mivé lettem a pár hónap alatt, melyet itt töltök az anversi intézetben. Hidd, hogy a te Vincented, aki világeletében csak az öröm, az életvidámság tomboló színeit kereste, bucsuzva is erős még. Még álmodban se gondold az én csuf magányosságomra. Ha látnál, amint itt ülök a sűrű terraszon s elöttem, körülöttem mindenütt pineák lehullott tobozától rozsdavörös a föld. Ebben a fájdalmas őszi mosolygásba egy félelmetes feketeség esik bele, mintha egy csomó ciprus-sor árnyéka volna. Borzongok tőle s valami mégis ideköt. Talán téged várlak. Az éjszaka ugyis álmod volt rólad. Vastag, buja zöld fűvön jártunk és te fehér empire-ruhában, kék szalagon vezettél engem, mint egy Meissonier- vagy Fragonard-képen s én legeltem a fűvet. De a te sárga bárányodból lassan nagy, fekete medve lett, kegyetlen voltam, üvöltöttem. — pfuj, milyen utálatos volt — és a te fehér ruhádon lassan átszivárgott a melledből a vér. Rettenetes rángolnom és ami még borzasztóbb, éppen úgy üvölt a kert másik végében a szegény préfet, aki leánya csábítóját keresi. A hold pedig lassan felbukik Oise felől és kibékíti a világgal azokat, akik még durczáskodnak. De én a szemembe nevetek s ezen a hideg, aggodalmas estén, te rád gondolva, most már tudod ugye angyalom, hogy miért fogok meghalni? És hogyha holnap-holnapután megpillantod az én szomorúan pislogó füleimet a skatulyában, akármit mond is az édesanyád, a szomszédasszony, a kis doktor és a zöldséges kofa, te ne bolondnak, hanem egy felöklelt bikának, vagy egy megbicsaklott szentnek nézzed azt, aki az utolsó mosolyát is neked küldi, — a te Vincentedet.

Nádai Pál.

IRODALOM.

Irók ellenségei.

Az íróasztalomon egy ösztövérfüzet hever, Johnsonnak Shakespeareről írt tanulmánya, amelyet frissen, a nyomdafestéktől még szagosan röpitett hozzám a londoni posta. Arról van benn szó, hogy Shakespeare nem tudot tragédiát írni. Végigolvasom, mert érdekel s egy pillanatra sem jut eszembe megkérdezni, csakugyan igaza van-e neki és az angoloknak, akik most könyvalakban jelentették meg essayjét? Annyi bizonyos, hogy érdekes. Annyi bizonyos, ma a kritikában is pikáns, csiklandozó, szinte érzéki hatásokra vágyakozunk. Ha Shakespeareben valaki felfedezi a tragédiaíró, kilökik még a jobb önképzőkörökből is. Ellenben, ha azt hallom róla, hogy alapjában véve egy nagyon is vig és derült ficzkó volt, egy hatalmas croquis-író, egy jovialisan kaczagó óriás, kiváncsian fülelek. Az érvek, akár igazak, akár nem, lebilincselnek. Hogy Shakespeare sohasem tudott megmaradni a komoly és sötét tónusban. Hogy még a sirásokat is lapdázttatja a temetői koponyákkal. Hogy vigjátékai kaczagó plain-air színét sohasem kormozza be árnyék. Szóval, hogy nevetni és nevetetni tudott, de sirni és rikatni egyáltalán nem. Az ellenmondás ördöge közöttünk bujkál és olykor még a leggalambepéjűbb kritikusból is belebukik. Ma már nem is lepődünk meg ilyfajta szenzációkon. Johnson könyve sem billentené írásra tollamat, ha sok-sok elszórtan,

de makacs következetességgel jelentkező eset nem folyna össze egy érdekes, egészen új irodalmi jelenséggé.

Az írók ellenségei!

A nagy írók lassankint mind megtalálják a maguk ellen-ségeit. Az ellenségek pedig egész életükön át ebből élnek. Nevük ikerfogalom lesz az írókkal, akik őket is magukkal ragadják a halhatatlanságba. Kell-e másra céloznom, mint arra az irodalmi francia-forradalomra, amelynek élén Tolsztoj detronizálta a költők költőjét és fejét a kritikai vér-biráék lába elé tette? A németeknél most jelent meg egy ádáz, ripakodó könyv Goethe ellen. Franciaországban Barbey d'Aureville él Goethe-falásból. Adolf Bartels egy kétkötetes förmedvénnyel igyekszik falhoz lapítani a zsidó Heinét. Ibsen Strindberg szemében nem több, mint holmi tudákos, himnemű kékharisnyás. Vajjon mit jelent ez?

Ezek az író-ellenségek egytől-egyig nagy emberek vagy éleseszű kritikusok, vagy maguk is finomlelkű művészek, akiből a kultura differenciálódottsága váltja ki a disszo-nánsul érdekes hangokat. Mindegyik egy csodálatos izlés-reakció középpontjában áll. Látják Shakespeare, Goethe, Heine és Ibsen arczát a buta általánosságok homoru s a handabandázó imádat domboru tükrében és megjijednek tőle. A kritikájuk tiltakozás. Mert Tolsztoj bizonyára ama Shakespeare ellen írta meg könyvét, kit a mob vakon imád és biztos vagyok benne, ha nem áradoznak róla annyit szóban és írásban, egy másik röpiratban maga fedezi fel. A többi író-ellenséget is ebből a szögből kell néznünk. Ez az értelme annak, hogy a nagy népek megbecsülik ezeket a fenekedő tollu, erős legényeket és a kultura könyves polczán kész örömmel sorakoztatják írásaikat mindjárt a megtámadottak kötetei mellé. Ezért nyomtatták ki most az angolok Johnson essayjét is. A veszés, az irodalmi argot csinija, mocsárszagu szava a legelőkelőbb szalónok és akadémiák asztalára kerül.

Egy szkeptikus hang azonban azt kérdezi bennem, miért nincs legnagyobbjainknak: Vörösmartynak, Aranyának és Petőfinek méltó esztétikai ellenlábasa, miért nem szabad róluk beszélnünk egyszerűen mint emberekről és írókról, anélkül, hogy rögtön hazaárulókká bitangulnánk? El tudok például képzelni egy finom, nemesarczu művész-arisztokratát, nem afféle Császár Ferenczet és Szemere Miklóst, aki hangos szóval tiltakozna Petőfi demokrata-izű művészetének plebejusi kinövései ellen. És látom Arany, Vörösmarty ellenségeit is. Az irodalmi fejlődés ilyenképpen az ő munkásságuk és a kritikai ellenhatás összetevőiből alakult eredő vonalán indulna meg új és merészebb sikok felé. Ámde mi még csak meg sem merjük irni lángeszeink bátor, természettudományos életrajzát. A hatvanas években egy kritikus vállalkozott erre, de nemcsak a bicskája tört belé, hanem a dereka is. Egyetemeinken pedig katonai szigorral, szinte politikai hatalommal iktatják törvénybe minden írónk örök dicsőségét.

A szkeptikus hang újra felébred bennem. Vajjon kultúránkat jelenti ez? Vagy éppen a kulturátlanságunkat?...

Lehotai.

Az utazó közönségnek nagyon fontos, hogy jó és pontos kiszolgálás mellett olcsó bőröndáruhoz jusson. Heller Mór utóda bőröndösmester (Budapest, VII. ker., Károly-körut 3.) óriási nagy áruraktára folytán a bevásárló közönség a legszebb, legértékesebb áruhoz juthat. Felhívjuk t. olvasóközönségünk szíves figyelmét lapunk mai számában megjelent nagy hirdetésére.

KÖZGAZDASÁG

Első Leánykiképzési Egylet mint szöv. Gyermekek- és életbiztosító intézet (Budapest, VI., Teréz-körut 40-42.) Alapított 1863-ban. — F. év július havában 2,014.500 — K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1,696.000 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében 128.504 K 02 f fizettetett ki. 1908. január 1-től július 31-éig bezárólag 11,775.900 — korona értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 10,123.300 — korona értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosítási összegek fejében a f. évben 898.518 K 91 f és az intézet fennállása óta 13,296.404 K 82 f fizettetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

A lóversenyeket látogató közönség figyelmébe ajánljuk, hogy a versenyterti beléptijegyeket — a jegypénztáraknál való nagy tolongás elkerülése s tehát saját kényelme érdekében — a versenyprogramokon megjelölt dohánytösdékben a versenynapok délelőttjén előre váltsa meg.

Színtűgy saját érdekében áll a közönségnek, hogy a beléptijegyeket láthatóan viselje, hogy az ellenőrség felszólításait mellőzhesse.

Erőt, kitartást és munkabírást megerősítő kirándulásoknál nyerne a turisták, kerékpárosok és lovasok azáltal, ha azok a munka előtt és után tagjait a Kigyó-védjeggyel ellátott Kwizda-féle Fluidal rendszeresen bedörzsölik. Ezen előnyösen kipróbált szer kitűnően alkalmas erősítő dörzsölésre, mely csakhamar megszünteti az izmok fáradtságát és petyhüdséget s a testet a legnagyobb erő kifejtésére képesíti. A Kwizda féle Fluidalnak nem volna szabad semmilyen turista, kerékpáros és lovas felszereléséből sem hiányozni.

Társas tanulmányi kirándulás Londonba. Dr. Molnár Ákos orsz. képviselő vezetése mellett július hó 18-án igen illusztris társaság utazott Londonba, a magyar és francia kiállítás és az olimpiai játékok megtekintésére. A társaság tagjai között kiváló művészeink és művésznőink közül is többen helyet foglaltak, akik Londonban hosszabb ideig maradnak. Az utitársaság igen jó hangulatban és a legnagyobb kényelemben utazott el a nyugati pályaudvarról. A legközelebbi tanulmányi kirándulás — amelyre a londoni szezon legérdekesebb látványosságai esnek — augusztus hó 15-én lesz és a rendezőség ezen kirándulás kiváló sikere érdekében is megteheti már minden intézkedést. Részletes tájékoztatóval készséggel szolgál dr. Molnár Ákos országgyűlési képviselő (Rákóczi-ut 22.) és a Magy. Kir. Államvasutak Menetjegyirodája (Vigadó-tér 1.).

Diana-arczkrém Diana-szappan

szépitők és bőrpolók, nélkülözhetetlen cikkek a
szeplők és pattanások

eltávolításánál.

Ára egyenkint 75 krajczár.

EGYEDÜLI KÉSZÍTŐ

ERÉNYI BÉLA DIANA
gyógyszertára
BUDAPEST, KÁROLY-KÖRUT 5. SZÁM.

Postai megrendelések naponta eszközöltetnek utánvét mellett.